



HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

***Kannustaako taidelähtöisten menetelmien käyttäminen
perheitä kommunikaatio-opetukseen?***

Päivi Ahola

Kulttuurituottaja AMK (240 op)

3/2017

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Päivi Ahola	Sivumäärä 37 ja 11 (liitteet)
Kannustaako taidelähtöisten menetelmien käyttäminen perheitä kommunikaatio-opetukseen?	
Ohjaava opettaja Päivi Ruutiainen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Olivia kommunikaatio-opetus & tulkkaukspalvelut	
Tiivistelmä <p>Kommunikaatio-opetuksen tavoitteena on, että puhevammaisella lapsella ja hänen perheellä on yhteinen kieli sekä kommunikaatiokeino. Opetusten alussa perheillä ei ole mitään tietoa siitä, millaisia menetelmiä kommunikaatio-opettajat voivat opetusten aikana käyttää.</p> <p>Kehittämistyön alussa perheiltä kysyttiin, millaisia menetelmiä he toivovat opettajan käyttävän opetusten aikana. Perheet kertoivat, että he toivoisivat opettajan käyttävän enemmän lauluja, loruja ja runoja kuin mitä aiempina vuosina olimme käyttäneet. Kehittämistyölle on tarve, jotta voidaan jatkossa taata laadukas palvelu. Lisäksi se on myös ajankohtainen, koska kommunikaatio-opettajien ammattitaitoa täytyy kehittää lisää.</p> <p>Opinnäytetyön tilaajana on Olivia kommunikaatio-opetus & tulkkaukspalvelut, jonka toiminta on keskittynyt sosiaalihuoltopalveluihin. Kehitettäessä uusia menetelmiä tuottajan on huolehdittava siitä, että uusi menetelmä tukee puhevammaisten ihmisten koko toimintaympäristöä. Sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestäminen tulee perustua viranomaisen tekemään päätökseen, ja toteuttajan väliseen kirjalliseen sopimukseen. Sopimuksessa pitää olla on määriteltynä palvelun tuottaminen, sen ehdot, asiakasmaksut, velvollisuudet sekä oikeudet joita palveluntuottajalla ja asiakkailta on.</p> <p>Tutkimustapa oli kvalitatiivinen. Kehittämistyön aikana perheiltä saatiin informaatiota taidelähtöisen menetelmän tarpeesta, sekä siitä miten menetelmä toimii parhaiten puhevammaisen lapsen toimintaympäristössä. Prosessin aikana kehitetty menetelmä annettiin yrityksen kommunikaatio-opettajille kokeiltavaksi. Halusimme näin selvittää uuden menetelmän käyttökelpoisuuden alan ammattilaisilla. Kommunikaatio-opettajille lähetettiin tutkimuskyselyt kirjallisesti lomakehaastatteluna.</p> <p>Tutkimuksen tulokset analysoitiin perheiden ja kommunikaatio-opettajien vastauksista. Kehittämistyön tuloksena taidelähtöinen menetelmä antaa paremman mahdollisuuden kannustavampaan ja kiinnostavampaan opetukseen. Menetelmä toimii paremmin nyt, kuin verrattuna aikaisempiin vuosiin. Tutkimustyön tuloksia aiomme hyödyntää tulevaisuudessa lisää, koska yrityksen henkilökunta on kasvanut kehittämistyön aikana.</p>	
Asiasanat kommunikaatio-opetus, perheet, tarpeet, taidelähtöinen menetelmä	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Päivi Ahola	Number of Pages 37 and 11
Title Motivate families to use art-based methods of communication teachings?	
Supervisor Päivi Ruutiainen	
Subscriber Olivia communication education & interpretation services	
Abstract <p>The aim in communication teaching is, that a speech disabled child, and his family have a common language, and the means of communication. At the beginning of the teaching, families didn't have any knowledge on which methods of communication teachers may use during the lessons.</p> <p>In the beginning of the development the families were asked, which methods they wish the teachers to use during sessions. Families reported, that they would like teachers to use more songs, rhymes, and poems, than in previous years have been used. There is a need for this development work that may in future provide the quality service. In addition, it is also timely, because communication skill teachers need to develop their professionalism.</p> <p>The subscriber of the thesis is Olivia communication education & interpretation services, which has focused on social care services. The company's sales are exempt from VAT, as the tax administration approved the sale. In the development of a new method for the producers, it must be ensured that the new method supports voice of disabled people throughout the environment.</p> <p>The organizing of the social welfare should be based on the post-excellent to make the decision, and written contract between the implementor. The contract needs to define the operation by service, terms, customer payments, obligations, and all the rights the service producer and client have.</p> <p>The research method was qualitative. During development, the families gave information on the need for a method of applied art, as well as on how the method works best on the speech of children with disabilities operating environment. During the process, a method of communication was developed for the teachers to test. We did this to find out a new method of usability for the professionals working in the field. Communication-Teachers had research queries and written interviews sent to them.</p> <p>The survey results were analyzed from the responses gotten from the families and communication teachers. The results show that the art-base gives a better opportunity in a more diverse and interesting teaching methods. Results also show, that the method works better now than in previous years. We will make use of the results more in the future, as our staff numbers have grown during the research.</p>	
Keywords Keywords communication, education, families, needs, art-oriented method	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
1.1	Kehittämistyön tarve	7
1.2	Kehittämistyön tavoite	7
1.3	Soveltava taide käsitteet	8
1.4	Taidelähtöiset menetelmät	8
2	KEHITTÄMISTYÖN KOHTEENA VAMMAISPALVELULAIN MUKAINEN KOMMUNIKAATIO-OPETUS	11
2.1	Luodaan kiinnostuksen kohteita kommunikoinnin perustarpeisiin	13
2.2	Luodaan kontaktia taidelähtöisen menetelmän avulla	14
2.3	Asiakasryhmien kommunikaatiovaikeuksien piirteitä	15
2.4	Asiakasryhmien motorisia vaikeuksia	18
2.5	Tarvitaan monenlaisia välineitä puheen tuottamiseen ja oppimiseen	18
3	KOMMUNIKAATIO-OPETTAJAN TOIMINTAYMPÄRISTÖ	19
3.1	Käytetään opetuksissa useita välineitä ja keinoja, jotta voidaan taata laadukas palvelu	20
3.1	Taidelähtöisten menetelmien käyttäminen	21
3.2	Subjektiivinen oikeus	23
3.3	Perheopetusten toteuttaminen	24
3.4	Eettistä pohdintaa	24
3.5	Taidelähtöisen menetelmän tekeminen Papunetin kuvatyökalulla	26
4	KEHITTÄMISTYÖN TULOKSIA	31
4.1	Taidelähtöisen menetelmän kokemuksia perheiden näkökulmasta	32
4.2	Taidelähtöisen menetelmän kokemuksia kommunikaatio-opettajan näkökulmasta	33
4.3	Kehittämistyön tulkintaa	34
5	LOPUKSI	35
	LÄHTEET	38
	LIITTEET	41

1 JOHDANTO

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen vammaispalvelujen käsikirjan mukaan kommunikaatio-opetusta ja ohjausta annetaan vammaispalvelulain perusteella sopeutumisvalmennuksena kuulovammaisten, kuulonäkövammaisten ja puhevammaisten lähihenkilöille heidän tarpeiden ja toiveiden mukaisesti henkilön kotona tai hänen hoitopaikassa. Kommunikaatio-opetus- ja ohjaus on harkinnanvarainen, kuntoutusta täydentävä palvelumuoto. Käytännössä se tarkoittaa viittomakielen tai puhetta tukevien ja korvaavien kommunikointikeinojen ohjausta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017.) Papunet.net mukaan sitä voidaan tarvita tilanteissa, joissa puhevammaisen lapsen perheenjäsenet ja hänen lähimmät ihmiset opettelevat esimerkiksi tukiviittomia tai harjoittelevat kommunikaatiokansion sekä kommunikointisovelluksen käyttöä. (Papunet.net, kommunikaatio-ohjaus 2016.)

Puhevammaisella henkilöllä tarkoitetaan kuulevaa henkilöä, joka ei pysty asioimaan, viestimään ajatuksiaan tai vastaanottamaan tietoa puhutun kielen avulla. Puheilmaisuuksia ja puheen ymmärtäminen ovat useiden osatekijöiden tuloksia ja siksi ne ovat herkkiä häiriöille. Puhe tai sen ymmärtäminen voivat olla eri syistä puutteellista tai puuttua kokonaan joko väliaikaisesti tai kokonaan. (Papunet.net, tikoteekkiverkosto, puhevammaisuus 2015.)

Olivia kommunikaatio-opetus & tulkkauspalvelut on yritys, joka tuottaa vammaispalvelulain mukaista kommunikaatio-opetusta ja -ohjausta puhevammaisen henkilön lähipiirille kirjallisten syntyneiden sopimusten mukaisesti. Yrityksellä on Aluehallintoviraston lupa tuottaa yksityisiä sosiaali- ja terveyspalveluita (liite 1). Kommunikaatio-opetukseen ja tulkkaukseen liittyvää työtä pitää rakastaa ja tehdä täydellä sydämellä ihminen edellä, eikä hänen vammansa kautta. Kommunikaatio-opettajan työ on monipuolista sekä vaativaa työtä, koska opetuksien ja ohjausten tavoitteena on, että puhevammaisella lapsella ja hänen perheellä ja päiväkodin hoitohenkilökunnalla on yhteinen kieli. Kommunikaatio-opettajan työ perustuu vuorovaikutukseen ihmisten kanssa.

Yksityisen sektorin toimijat eli kaikki yritykset yhtiömuodosta riippumatta, järjestöt sekä säätiöt voivat julkisten hankintojen kautta tuottaa mm. vammaispalvelulain mukaista kommunikaatio-opetusta kunnille tai vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelua Kelalle. Yritys on kokonaan opinnäytetyön tekijän oma yritys ja sen toiminta perustuu yrittäjän ja henkilöstön ammattitaitoon. Toimimme puhevammaisten henkilöiden erilaisissa elämäntilanteissa, joissa ihmiset kohtaavat toisiansa sosiaalisissa tilanteissa ilman kieltä tai keinoa. Tunnen omaan alaan liittyvää lainsäädäntöä sekä alaan kohdistuvia eettisiä sääntöjä.

Sini Sallisen mukaan kuntien sosiaali- ja terveystoimi on kuntien järjestämisvastuulla. Tarvittaessa kunta voi ostaa palvelut oman organisaationsa ulkopuolisesta palveluntuottajilta, kun se ei tuota niitä omana työnä. (Kunnat.net 2017.) Olivia kommunikaatio-opetus & tulkkauspalvelut on yritys, joka on kilpailutusten kautta hyväksytty sosiaali- ja terveystoimen palvelujen tuottajaksi pääkaupunkiseudulle täydentämään kuntien vammaispalvelulain mukaisia tehtäviä.

Kommunikaatio-opetuksissa otetaan huomioon toimintaan mukaan koko perhe sekä puhevammaisen lapsen lähiyhteisö. Kommunikaatio-opettajan tehtävä ei ole pelkästään opettaa ja ohjata uusi kommunikaatiokeino käyttöön, vaan opetuksen täytyy olla myös innostavaa ja mielenkiintoista toimintaa. Tukeminen on tärkeää siksi, että opetus kannustaisi puhevammaisen lapsen lähiyhteisöä käyttämään puhetta tukevaa ja korvaavaa menetelmää heidän arjen vuorovaikutustilanteita varten.

1.1 Kehittämistyön tarve

Syksyllä 2015 kysyin perheiltä ja heidän lähiyhteisöltään, millaisia menetelmiä he toivovat kommunikaatio-opettajan käyttävän perheopetusten aikana. Viisi perhettä kertoi, että he toivoisivat opettajan käyttävän enemmän lauluja, loruja ja runoja kuin mitä aiempina vuosina on käytetty.

Vanhempien suurimpana huolenaiheena oli se, että kun lapsen kommunikaatiomenetelmät ovat vähäiset, niin lapset saattavat syrjäytyä esimerkiksi laulu- tuokioista pois. Myös laulujen ymmärtäminen oli ollut heille vaikeaa, koska heillä

ei ole ollut menetelmiä tai keinoja siihen, mikä täydentää, tukee ja korvaa laulun sanoja. Lisäksi lapset turhautuvat, kun he eivät itse pysty tuottamaan sanoja. Ongelmat olivat jokapäiväisiä ongelmia. Opinnäytetyön kehittämistyölle kyseilyn vastausten perusteella oli todellinen tarve kehittää taidelähtöisiä menetelmiä laulutuokioihin, lorutuokioihin ja satutuokioita varten, jotta menetelmät tukevat lapsen osallisuutta esim. kommunikaatio-opetuksissa niin hänen kotona kuin hänen päiväkodissakin. Taidelähtöiseen menetelmään materiaalia voi luoda esimerkiksi Papunetin kuvatyökälulla. Kuvatyökälulla voi valmistaa ja tulostaa erilaisia materiaaleja puhevammaisten ihmisten arjen tilanteisiin ja tarpeisiin. (Papunet.net, kuvatyökälu 2015.) Kun kehitin taidelähtöisiä menetelmiä asiakkaille ja kommunikaatio-opettajille käyttöön, kyseessä ei ole palvelumuotoilu, vaan taidelähtöisen menetelmän kehittäminen tuotantoon. Tapaustutkimus soveltui hyvin kehittämistyön lähestymistavaksi, kun halutaan syvällisesti ymmärtää kehittämisen kohdetta ja tuottaa uusia kehittämissuhteita. (Ojasalo, Moilanen, Ritalahti 2015, 53).

Olennaista kommunikaatio-opetuksessa on löytää perheiden yksilölliset mielenkiinnon kohteet ja aloittaa opetus siitä. Asiakkaiden toiveiden pohjalta ensimmäisenä aloin suunnitella millainen menetelmä tukisi lasta, sekä hänen koko lähiyhteisön tarpeita parhaiten. Asiakkaan lähiyhteisöllä tarkoitan lasten vanhempia, hänen päiväkodin ohjaajia, lastentarhanopettajia sekä terapeutteja. Puhevammaisilla henkilöillä ei ole samanlaista viittomakielistä kulttuuria kuin kuuroilla henkilöillä on. Heille jokaiselle kommunikaatioympäristö on luotava tapauskohtaisesti.

1.2 Kehittämistyön tavoite

Uudistetun Euroopan sosiaalinen peruskirjan kohta 15 artikla, 3 § on lakiin määrätty, että Euroopan unionin jäsenvaltiot sitoutuvat edistämään vammaisten henkilöiden yhteiskunnalliseen elämään sellaisin toimin, joiden tarkoituksena on poistaa kommunikaatioon ja liikkumiseen liittyviä esteitä. Samassa artiklassa veloitetaan Euroopan unionin jäsenmaita mahdollistamaan vammaisten henki-

löiden oikeuden osallistuminen kulttuuri- ja vapaa-ajan toimintaan. (Laki vammaisten henkilöiden oikeus itsenäisyyteen 2002, 3§.)

Kommunikaatio-opettajalla on velvollisuus edistää puhevammaisten henkilön osallisuutta hänen omaan toimintaan mukaan ja luoda hänelle sellaisia mahdollisuuksia, jotta hän voi osallistua itsenäisesti sujuvaan vuorovaikutukseen. Opinnäytetyön kehittämistyöhön tavoite on edistää puhevammaisten lasten osallisuutta heidän laulu, loru ja tarinatuokioihin mukaan niin puhevammaisen lapsen kotona kuin päiväkodissakin. Lisäksi kommunikaatio-opettajille pitää luoda taidelähtöisiä menetelmiä käyttöön, jotta he pystyvät uuden menetelmän avulla kannustaa lasten osallisuutta esimerkiksi teemasidonnaisiin laulutuokioihin. Taide on merkittävänä apuna vuorovaikutussuhteen rakentumisessa aikuisen ja lapsen välille, koska sillä on merkitystä kommunikaatioon ja suulliseen ilmaisuun. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos, taidelähtöiset menetelmät 2014.)

Terveyden ja hyvinvointilaitoksen mukaan lapsen osallistumisen oikeus on kiinteästi yhteydessä lapsen etuun. Aikuisilla, joka tekee päätöksiä lapsen asiassa, on velvollisuus ottaa selvää lapsen mielipiteet. Pelkästään lapsen mielipiteen selvittämien ei kuitenkaan riitä, vaan siinä tulee ottaa aikuisen päätöksen teossa huomioon lapsen ikä ja hänen kehitystaso. Lisäksi lapsen oikeudelle ilmaista näkemyksiään ei ole ikärajaa. Tutkimusten mukaan jo hyvin pienet lapset pystyvät ilmaisemaan näkemyksensä, kunhan aikuiset osaavat valita sopivan keinon tai viestintätavan lapsen ilmaisulle. Lasten tulee saada ympäristöstä tietoa esimerkiksi puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä käyttäen tai sellaisten tiedonsaantikanavien kautta, jota lapset ovat tottuneet käyttämään. Vammaisilla lapsilla on oikeus saada vammaisuuteensa ja ikänsä mukaista apua heidän oikeuksien ja etuuksien toteuttamiseksi. (Terveyden ja hyvinvointilaitos, lapsen oikeus osallistua 2015.)

Prosessin kehittämistyö alkoi kehittämiskohteen ongelmien löytämisestä, koska kehittämistyön tarpeen löytäminen oli hyvin tärkeä vaihe tulevaa prosessia varten. (Ojasalo, Moilanen ja Ritalahti 2015, 26.) Kuunneltiin asiakkaiden tarpeita, toiveita ja ongelmia. Selvitystyön pohjalta aloin suunnitella kuvamateriaalia asi-

akkaille sekä kommunikaatio-opettajille käyttöön. Taidelähtöinen menetelmä tulee sisältämään perinteisiä lasten lauluja, loruja ja runoja.

1.3 Soveltava taide, käsitteet

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisussa, kulttuurin ja hyvinvoinnin välisistä yhteyksistä tuodaan esille se, että kulttuuri on käsitteenä erittäin laaja ja siitä syystä kulttuuria voidaan ymmärtää monin eri tavoin. Kulttuurin muotoja ovat mm. kirjallisuus, musiikki, kuvataide, muotoilu, esittävä taide ja media. Julkaisussa esitetään, että kuvataide on kulttuurin kaikkein näkyvin osa-alue. Taideaineita harrastavat lapset voivat tutkimusten mukaan paremmin, kuin niitä harrastamattomat. (OKM, julkaisu 2008,16.) Taidelähtöiselle menetelmälle olisi siis tarvetta myös puhevammaisen lapsen harrastuksiin, esimerkiksi musiikkileikkikouluun.

Tieteen termipankin mukaan taidelähtöinen menetelmä määritellään menetelmänä, jonka pyritään taiteen avulla saamaan aikaan kohderyhmässä, ihmisissä, yhteisössä muutoksia tai vaikuttaa muutoksiin. Taidelähtöinen menetelmä perustuu taiteen eri lajeihin kuten kuvataiteeseen, valokuvataiteeseen, musiikkiin, sirkukseen elokuvaan tai animaatioon. Kun taiteen tekeminen tuottaa taideteoksen, niin taidelähtöisissä menetelmissä pureudutaan itse prosessiin. Tärkeintä on itse prosessi, ei se millainen tuotettu materiaali on. (Tieteen termipankki, taidelähtöinen menetelmä, taidetyö 2011.) Kehittämistyön prosessissa ei tuoteta taidetta vaan menetelmä, jonka avulla puhevammaisen lapsi voi osallistua sujuvasti kommunikaatio-opetukseen mukaan.

1.4 Taidelähtöiset menetelmät

Terveyden ja hyvinvointilaitoksen mukaan taiteen soveltavan käyttö on lisääntynyt merkittävästi viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana hyvinvointialoilla. Tuona aikana on kertynyt runsaasti tutkimuksellista näyttöä siitä, että taidelähtöisistä menetelmistä on hyötyä lasten ja nuorten kanssa tehtävässä työssä. Kun taiteesta puhutaan hyvinvoinnin ulottuvuutena, siirrytään pois taiteen erityi-

syydestä kohti arkipäivää. Keskeistä on saada esille se, että mitä kullekin henkilölle tai ihmisryhmälle on merkityksellistä, itsetuntemusta vahvistavaa ja voimaannuttavaa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, taidelähtöiset menetelmät 2015.)

Terveyden ja hyvinvointilaitos esittää, että taidelähtöisiä menetelmiä on mm. myrsky, joka on tarjonnut 13-17 vuotiaille mielekästä toimintaa ja uutta sisältöä elämään, rap-musiikki, sairaalaklovnit, yhteisötanssi, vaivaannuttava valokuva tai vauvojen värikylpy. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, taidelähtöiset menetelmät, 2015) Taika-hankeen blogissa esitetään, että menetelmillä pyritään vaikuttamaan tai saamaan muutosta aikaiseksi osallistujien ajattelussa ja toiminnassa. Lisäksi taidelähtöisiä menetelmiä voi olla olemassa lukuisia käsitteitä, jotka kuvaavat samaa ilmiötä, mutta eri näkökulmista. Käytettyjä käsitteitä ovat mm. yhteisötaide tai kuvataide, yhteisötanssi, sosiaalinen koreografia tai yhteisömusiikki. Teatterin yhteydessä puhutaan soveltavasta draamasta tai teatterista, osallistuvasta teatterista ja sosiaalisesta teatterista. (Taika-hanke2008-2013, taidelähtöiset menetelmät 2013.) Opinnäytetyön kehittämistyön kohteena on taidelähtöisen menetelmän luominen niin asiakkaille kuin kommunikaatio-opettajille käyttöön.

Sosiaali- ja terveysalan palveluita voidaan hyödyntää erilaisten asiakasryhmien kanssa. Jotta hyvinvointialan yritykset tai niiden asiakkaat saisivat taidelähtöisestä menetelmästä kaiken hyödyn, palvelut tulisi suunnitella huolellisesti asiakkaan kanssa yhdessä. (Voimaa taiteesta, julkaisu 2013, 16.) Suunnittelin useita lasten lauluaiheisia menetelmiä perheiden toiveista. Kehittämistyön prosessia varten valitsin Papunetin kuvatyökalun, koska se on ilmainen kuvatyökalu Internetissä, siellä on laaja kuvavalikoima ja sitä voi käyttää kommunikaation tueksi kaikki ihmiset, jotka tarvitsevat kuvia tai viittomia kommunikaation tuekseen.

Taiteen ja hyvinvointiin liittyviä tutkimuksia on tehty ja julkaistu julkaisussa Voimaa taiteesta, Malleja taiteen soveltamiseen hyvinvointialalla 2013 sekä Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisussa Kulttuurin ja hyvinvoinnin välisistä yhteyksistä 2008. Aiheesta on tehty myös erilaisia tutkimuksia. Vuosina 1978–2002 tehty MiniSuomiterveyskysely osoittaa, että ihmiset, jotka osallistuvat aktiivisesti

vapaa-ajantoimintaan, kuten harrastuksiin, vapaaehtoistyöhön ja kulttuuritoimintaan, elävät pidempään kuin vähän tai ei ollenkaan osallistuvat. (Hyypää ym. 2007; 2008, viitattu Liikanen 2010.) Ruotsissa vuosina 1982–1991 kerätty aineisto, johon kuului yli 12 000 eri ikäistä osallistujaa ja verrokki ryhmä, osoittaa, että aktiivinen kulttuurin harrastaminen vaikutti myönteisemmin elinajan odotukseen kuin esimerkiksi kirkossa tai urheilukilpailuissa käynti (Bygren ym. 1996, viitattu Liikanen 2010.)

Kommunikaatio-opetukseen liittyvässä asiassa teen paljon yhteystyötä vammaisten henkilöiden sosiaaliviranomaisen ja puheterapeuttien kanssa. Työkuvioni on moniammatillista yhteistyötä. Sosiaalityöntekijän kanssa joudun keskustelemaan yleensä maksusitoumuksen sisältöön liittyvistä asioista, kun taas asiakkaan puheterapeutilta useimmiten kyselen maksusitoumuksen tarvetta, miksi hän on suositellut puhevammaisen henkilön lähiyhteisölle kommunikaatio-opetusta tai ohjausta.

2 KEHITTÄMISTYÖN KOHTEENA VAMMAISPALVELULAIN MUKAINEN KOMMUNIKAATIO-OPETUS

Ylen uutisissa julkaistun dokumentin mukaan vuonna 2015 Suomessa oli noin 65 000 ihmistä, joilla on eriasteisia puhe- ja kommunikaatiovaikeuksia sekä heistä noin 30 000 ihmistä tarvitsee puhetta korvaavia apuvälineitä. (Yle uutiset, 2015.) Papunet.net mukaan heistä noin 30 000 tarvitsee puhetta korvaavia apuvälineitä sekä selkokielestä hyötyy noin 500 000 suomalaista. Artikkelissa viitataan selkokielen tarvearvioon, että noin 10 % väestöstä hyötyy selkokielestä puhutun ja kirjoitetun kielen ymmärtämiseksi. (Papunet.net, mitä on puhevammaisuus, 2017, viitattu Selkokielen tarvearvio 2014.)

Tetzchner & Martinsen esittävät, että väestössämme on eräs merkittävä vähemmistö. Se ei pysty kommunikoimaan riittävän hyvin puheen avulla. Kyseiseen vähemmistöön kuuluvat saattavat olla täysin kykenemättömiä puhumaan tai heidän puheensa ei riitä täyttämään kaikkia kommunikoinnin tehtäviä.

(Tetzchner & Martinsen 2000, 13.) Kommunikaatio-opetuksissa puhetta tukevan ja korvaavan peruslähtökohtana on se, että kaikki ihmiset haluavat kommunikoida, mutta kaikilta se ei onnistu. Usein sanotaan, että ihmisen oma motivaatio (Tetzchner & Martinsen 2000, 13.) on opetuksen aloittamisen välttämätön ehto, mutta onko muitakin syitä pohtia, jos ihminen ei ole motivoitunut esimerkiksi kommunikaatio-opetuksen? Tarkoittaako motivaation puute ainoastaan sitä, että ihminen vaikuttaa torjuvalta? Ihmisen torjuvuus ja kielteisyys vähenevät, kun puhevammainen oppii kommunikoidaan jonkun verran. (Tetzchner & Martinsen 2000, 13.)

Vammaispalvelulain mukaan myönnettävänä sopeutumisvalmennuksena voidaan antaa puhetta tukevien ja korvaavien kommunikointikeinojen opetusta ja ohjausta puhevammaisten henkilöiden lähi-ihmisille. Heille annettava kommunikointikeinojen opetus- ja ohjaus voi olla esimerkiksi tukiviittomien tai yksilöllisesti rakennettujen kommunikointi-kansion, tai ohjelmasovelluksen tai – puhelaitteiden käytön ohjausta. Espoon kaupungin Internetsivustolla on linkki lomakkeeseen, jolla puhevammainen henkilö voi hakea kommunikaatio-opetusta (liite2). (Espoon kaupungin vammaispalvelu, kommunikaatio-opetus 2017.)

Määrärahasidonnaista sopeutumisvalmennusta voidaan myöntää Vammaispalvelulain 8 § ja asetuksen 15 § perusteella. Siihen kuuluu neuvonta, ohjaus ja valmennus vammaisen henkilön ja hänen lähiyhteisön sosiaalisen toimintakyvyn edistämiseksi. Aivoliiton mukaan kuntoutuksen sopeutumisvalmennuksen tehtävänä on auttaa ihmistä jäsentämään omaa elämäntilannettaan ja toimimaan omien tavoitteiden saavuttamiseksi. (Aivoliitto, sopeutumisvalmennus 2017.)

Puheterapeutin työtehtäviin kuuluu hoitaa- ja kuntouttaa puhe- ja kommunikaatiohäiriöisiä asiakkaita. Puheterapeutti laatii ja toteuttaa asiakkaalle kuntoutussuunnitelman ja vastaa asiakkaan omaisten puheterapiaan liittyvästä ohjauksesta. Kommunikaatio-opetus ei korvaa puheterapeutin antamaa puheterapiaa tai ohjausta eikä lääkinnälliseen kuntoutukseen liittyvää arviointia. Jos puheterapeutti toteuttaa vammaispalvelulain mukaisen esimerkiksi tukiviittomaopetuksen, silloin hän opettaa uuden keinon asiakkaan lähiyhteisölle käyttöön vammaispalvelulain mukaisesti. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen vammaispal-

velujen käsikirjan mukaan kommunikaatio-opetusta ja ohjausta pääkaupunki-seudulla toteuttavat tällä hetkellä mm. puhevammaisten tulkit, viittomakielen tulkit sekä puheterapeutit. (Terveysten ja hyvinvoinninlaitos, kommunikaatio-ohjaus 2015.)

Olen suorittanut puhevammaisten tulkin erikoisammattitutkinnon sekä viittomakommunikaation erikoistumisopinnot. Nämä opinnot suoritettuna olen ollut pätevä toteuttamaan puhevammaisten henkilöiden lähiyhteisölle tukiviittomaopetuksia sekä kommunikointikansio-ohjauksia. Pätevyyden kommunikaatio-opetukseen on määritellyt sosiaali- ja terveystieteiden viranomaiset.

2.1 Luodaan kiinnostuksen kohteita kommunikoinnin perustarpeeseen

Kaikilla ihmisillä on kommunikoinnin perustarve, mutta emme kuitenkaan halua välttämättä kommunikoida mistä tahansa. Jotta erityisen tuen tavoite kommunikaatio-opetuksissa onnistuisi, niin kommunikaatio-opettajan täytyy varmistua siitä, että hän luo ympäristöön sellaisia asioita, toimintoja ja tapoihin liittyvää kommunikointia, joista ihmiset ovat innostuneita. (Tetzchner & Martinsen, 2000 119.)

Joskus kiinnostavien asioiden ja toimintojen esille tuominen perheiltä voi olla hankalaa. Jos kommunikaatio-opetuksen edellytyksen lähtökohdat ovat heikot, niin niitä täytyy silloin kehittää lisää heidän tarpeiden mukaan. (Tetzchner & Martinsen 2000, 119.) Tällaisessa tilanteessa opetus voi alkaa siitä, että kommunikaatio-opettaja luo asioihin kiinnostusta ja tietoisuutta.

Useimmilla asiakkailla on puheterapeutit, jotka tekevät puhevammaisille ihmisille puheterapiaan liittyvän kokonaisarviointin. Myös puhetta korvaavan kommunikoinnin kehitystä he arvioivat yhtenä osana kuntoutuksen kokonaisarviota. Jos asiakas hakee oman kuntansa vammaispalveluista kommunikaatio-opetusta, niin hakemuksen liitteenä täytyy olla puheterapeutin suositus (liite 3). Suosituksissa ilmenee kommunikaatio-opetuksen tarve. (Espoon kaupunki, vammaispalvelut, kommunikaatio-opetus 2017.)

Tärkein perustelu sille, miksi diagnoosia tarvitaan, on se, että diagnoosilla voidaan taata asiakkaalle tarvittavat kuntoutusjärjestelyt. Diagnoosin myötä saa lähetteen toimintaan, mille kuntoutus on välttämätöntä. (Tetzchner & Martinsen 2000, 125.) Kommunikaatio-opetuksen hakemuksen liitteen sisällössä voi olla myös tieto taidelähtöisen menetelmän käytöstä.

Tetzchner & Martinsen mukaan vanhemmille ja muille lähi-ihmisille diagnoosi on tarpeen, jotta he saavat todenmukaista ja konkreettista tietoa sille, että kuntoutus on välttämätöntä. Myös kommunikaatio-opettajalle kyseinen tieto on tärkeä, jotta voi suunnitella oikeanlaisen opetuksen perheille. Vanhemmat, joiden lapsella on esimerkiksi kielellinen erityisvaikeus ja jos lapsen kielellinen kehityshäiriö on diagnosoitu, niin silloin he edustavat jotakin vamma ryhmää. Vaikka opetuksen pääpaino kohdistuu puhevammaisen henkilön lähiyhteisöön, niin opetus tilanne luodaan sellaisiksi, että myös puhevammaisen lapsi pystyy osallistumaan hänen oman toiminnan rajoitteista huolimatta toimintoihin mukaan. (Tetzchner & Martinsen 2000, 125.)

2.2 Luodaan kontaktia taidelähtöisen menetelmän avulla

Lapsi, joka käyttää puhetta tukevana ja korvaavana keinona esim. tukiviittomia, tulee useimmiten aivan viereen ja ottaa ensin kontaktin koskettamalla käteen. Sitten hän alkaa viittoja. Kun hän huomaa, että olen hetkessä mukana, niin silloin hän alkaa kertoa omaa tarinaansa. Kontaktialoitteet saattavat olla niin epätavallisia, että niitä ymmärtävät vain sellaiset ihmiset, jotka tuntevat kyseisen ihmisen kommunikaatiotavan tarpeeksi hyvin. Useimmiten lapset alkavat kertoa tukiviittomia käyttäen, mitä uusia asioita hän on oppinut päiväkodissa. Esimerkiksi sanoja hämähäkki ja peikko. Kun hänelle annetaan valmiiksi kuvitettu laulumateriaalin käyttöön, niin se tulisi tukemaan hänen omaa ilmaisuaan lisää.

Kehittämistyötä suunniteltaessa otin huomioon lasten erilaiset kommunikointivaikeudet. Millaista erityisen tuen tarpeita he tarvitsevat kommunikaatio-opetuksissa, jotta voivat osallistua opetukseen mielenkiinnolla mukaan? Tätä kysymystä pohtien, aloin ideoida ensimmäisenä Hämä-hämähäkki kiipes langalle lasten laulua. Toteutettujen kuvamateriaalien päälle lasten on mahdollista

myös piirtää kovan laminaatin päälle permanent-tussilla hämähäkki. Voi sitä riemun tirskahduksia, kun hämähäkki oli valmis! Siinä oli kertomista päiväkotiin tai isovanhemmille.

2.3 Asiakasryhmien kommunikaatiovaikeuksien piirteitä

Papunet.netin mukaan puhe- ja kommunikaatiovaikeudet liittyvät yleensä aivojen ja keskushermoston toimintaa heikentäviin sairauksiin ja vammoihin. Ne voivat olla synnynnäisiä neurologisia kehityshäiriöitä tai aikuisiällä saatuja vammoja. Aivojen kehitykselliset häiriöt ja vauriot voivat aiheuttaa eriasteisia vaikeuksia kommunikoinnin perustassa, kielen kehityksessä sekä puheen tuottamisessa ja ymmärtämisessä. (Papunet.net, puhevammaisuuden syyt ja ilmenemismuodot 2015.) Vanhemmat joiden kanssa tein kehittämistyöhön liittyvää yhteistyötä, heidän lapsilla on jokin synnynnäinen neurologinen kehityshäiriö tai aivovaurio.

Suomen Cp-liitto Ry:n määritelmän mukaan CP-vamma johtaa pysyvään liikkumiseen, asennon ylläpitämisen ja toiminnan vaikeuksiin. Liikuntavamman lisäksi oireyhtymään kuuluu usein liitännäisongelmia riippuen aivovaurion laajuudesta, sekä sen sijainnista. Tavallisia liitännäisongelmia ovat mm. aistitoimintojen poikkeavuudet, kommunikaatio-ongelmat ja syömisongelmat. (Suomen CP-liitto Ry 2017.)

Tetzchner & Martinsen on erotellut, että ilmaisukieliryhmään kuuluvilla lapsilla on hyvät ymmärtämisen taidot, taustalla voi olla liikuntavamma ja puhetta tukevat ja korvaavat keinot ovat luonnollista puhetta korvaava ilmaisukeinona. (Tetzchner & Martinsen 2000, 80.) Ilmaisukieliryhmää edustavat CP-vammaiset henkilöt eivät hallitse puhe-elinten toimintaa riittävän hyvin, jotta he kykenisivät tuottamaan puheääniteitä korvakuulolla selkeästi. Kuitenkin he ymmärtävät puhuttua kieltä hyvin. Puheentuoton ongelman lisäksi heillä ilmenee motorisia ongelmia, joilla on merkitystä heidän tuottamiin tukiviittomaliikkeisiin. (Tetzchner & Martinsen 2000, 80.)

Aivoliiton mukaan Dysartrialla tarkoitetaan motorista puhehäiriötä, joka johtuu puheen tuotossa tarvittavien liikkeiden poikkeavista toiminnasta, esimerkiksi halvauksesta. Myös puheen tuottaminen heillä voi olla epätarkkaa, jumiutuvaa, hidasta ja se voi kuulostaa puuromaiselta. (Aivoliitto, aivoverenkiertohäiriö, 2017.) Tetzchnerin & Martinsenin esittää tutkimuksessaan, että tukikieliryhmä voidaan jakaa kahteen alaryhmään. Ensimmäisessä alaryhmässä, kehityksellisessä ryhmässä kommunikoinnin muodon opettaminen on ensi sijassa puheen kehittämiseen tähtäävä askel. (Tetzchner & Martinsen 2000, 81.)

Tetzchnerin & Martinsenin tutkimuksen mukaan tukikieliryhmän toiseen alaryhmään kuuluu lapsia, nuoria ja aikuisia, jotka ovat oppineet puhumaan. (Tetzchner & Martinsen, 2000, 81.) Ensimmäisessä alaryhmässä, kehityksellisessä ryhmässä kommunikoinnin muodon opettaminen on ensi sijassa puheen kehittämiseen tähtäävä askel. (Tetzchner & Martinsen 2000, 81.)

Kielellisessä erityisvaikeudessa lapsen puheen ja kielen kehitys viivästyy tai etenee poikkeavasti. Lisäksi Lapsen kielellinen oppiminen ja toimintakyky eivät kehity ikätasoisesti. Puhe voi puuttua kokonaan ja uusien sanojen oppiminen on hidasta. Lapsi saattaa olla myös puhumaton tai hänen puheensa on epäselvää. Lisäksi sanaston, käsitteiden, lauseiden ja kieliopin oppiminen on hidasta. Kyse on silloin kielellisen kehityksen häiriöstä eli dysfasiasta. (Aivoliitto, mitä kielellinen erityisvaikeus on 2017.)

Autismi on autismikirjoon kuuluva neurobiologinen keskushermoston kehityshäiriö, joka aiheuttaa hyvin vaihtelevia toiminnan esteitä. Autismiliiton mukaan kaikilla autisteilla ilmenee vaikeuksia sanallisessa sekä sanattomassa viestinnässä. (Autismi- ja aspergerliitto ry, autismi 2017.)

Lisäksi ympäristön erilaiset taustääänet, jotka haittaavat muita ihmisiä, voivat autistisesta henkilöstä kuulostaa kovilta ja häiritseviltä. Ne voi aiheuttaa ahdistuneisuutta tai tuntua jopa fyysisenä kipuna. Kommunikaatio-opettajan täytyy huolehtia omassa työssään, että ei käytä liikaa parfyymia tai pue päällensä liian värikkäitä vaatteita. Myös opetuksen aikana liian kovan äänen käyttäminen voi olla autistiselle lapselle haitaksi. (Autismi- ja aspergerliitto ry, autismi 2017.)

Tetzchner & Martinsen erottelun mukaan korvaavan kielen ryhmään kuuluville henkilöille tulee korvaava kieli ihmisille se kieli, jota he käyttävät vuorovaikutustilanteissa läpi elämänsä. (Tetzchner & Martinsen, 2000, 82.) Monet autistit ovat puhumattomia, ja heillä on käytössään puhetta tukevia ja korvaavia keinoja koko elämänsä ajan. (Autismi- ja aspergerliitto ry, autismi 2017.)

Kehitysvammatukiliitto ry:n internetsivuston mukaan kehitysvammaisuus tarkoittaa vaikeutta oppia ja ymmärtää, jonka aste vaihtelee hyvin paljon. Kuitenkaan sitä ei pidä sekoittaa liikunta tai cp-vammaan. Se on vaurio, joka haittaa arjen jokapäiväisistä selviytymisistä. Monilla kehitysvammaisilla on myös useita erillisiä vammoja, jotka saattavat vaikeuttaa liikkumista, puheen tuottamista sekä vuorovaikutusta muiden ihmisten kanssa. He tarvitsevat arkeensa tukea, ohjausta ja palveluja esim. kommunikaatioon, omatoimisuuteen sekä sosiaalisiin taitoihin koko elämänsä aikana. (Kehitysvammaisten Tukiliitto ry, tietoa kehitysvammasta 2017.)

Kristiina Huuhtanen mukaan kommunikoinnin sisältö, muoto ja tarkoitus ovat kiinteässä yhteydessä toisiinsa, sekä kaikkia niitä tarvitaan vuorovaikutuksessa. Koko prosessiin onnistumiseen vaikuttavia seikkoja ovat myös keskustelukumppaneiden erilaiset valmiudet. (Huuhtanen 2008, 19.) Kommunikaatio-opettajan täytyy ymmärtää erilaisten vammojen aiheuttamia piirteitä, jotta osaa tukea lapsen lähiyhteisöä monipuolisilla menetelmillä heidän tarpeiden mukaisesti.

Kuvakommunikaatio on yleisin puhetta tukeva ja korvaava kommunikaatiokeino puhevammaisilla lapsilla. Opetuksen käytössä voi olla kommunikointikansioita, valokuvia, piktogrammeja, PCS-kuvia, symboleja, itsepiirrettyjä kuvia sekä lehdistä leikattuja kuvia. Kuvien hyvä puoli on, että ne säilyvät pitkään. (Huuhtanen 2008, 58.) Myös puhevammaisen henkilön päiväkodin laulutaukion valintatilanteissa voi olla kaikki mahdolliset vaihtoehtoiset menetelmät esillä. Niitä ei sitten tarvitse kaivaa esiin muistista, kuten esim. viittomia. (Huuhtanen 2008, 58.)

Kuvista voi seurata esimerkiksi päivään liittyvän toiminnan eri vaiheita sujuvasti. Kuvat auttavat ymmärtämään ja niiden avulla voi ilmaista jokainen ihminen

oman kiinnostuksen kohteita. Kuvamenetelmän avulla lapsi voi jakaa esimerkiksi yhteisen laulukokemuksen isovanhempien kanssa. Kun pohdin erilaisten vamma ryhmien erilaisia piirteitä ja ongelmia, niin kehittämistyöhön, taidelähtöiseen menetelmään valitsin kuvamateriaalin, koska menetelmää voi käyttää sujuvasti kaikissa erilaisissa vuorovaikutustilanteissa kaikki ihmiset.

Laadukasta kuvamateriaalia tehtäessä tarvitaan laminoitinkone. Sen käyttäminen on helppoa, eikä kone ole kallis hankinta. Se on myös kommunikaatio-opettajalla tärkeä työkalu, koska laminoitu materiaali kosteudelta ja lialta. Kehittämistyön käytännön kokeiluun liittyvät materiaalit laminoin A 4-sivujen kokoisiksi. Kun materiaali on iso kokoinen ja kova, niin materiaalista on kaikkien helppoa pitää kiinni, eikä se rypisty helposti. Myös kommunikaatio-opettajan on kovasta materiaalista sujuvaa ohjata esimerkiksi kuvien käytön ohjausta.

2.4 Asiakasryhmien motorisia vaikeuksia

Motoriset taidot ovat hyvin ratkaisevia hänen kommunikointijärjestelmän ja mahdollisten apuvälineiden käytön kanssa. Ensin kuntoutuksessa kartoitetaan käden motoriikka, jotta voidaan määrittellä, pystyykö hän käyttämään viittomia vai ei. Henkilöt, jotka tulevat käyttämään avusteista kommunikointia, kartoitus tähtää siihen, että löydetään sopiva istuma asento, osoittaminen tai ohjaimien käyttämiseen liittyvät tukimuodot (Tetzchner & Martinsen 2000, 121.) Jos kommunikaatio-opetuksessa tuntien aikana käytetään taidelähtöiseen menetelmään liittyvää materiaalia, niin kommunikaatio-opettajan täytyy huomioida myös vammaisten lasten istuma-asento, jotta hän pystyy käsittelemään materiaalia esteettömästi.

2.5 Tarvitaan monenlaisia välineitä puheen tuottamiseen ja oppimiseen

Tetzchner & Martinsen tutkimuksen mukaan puhetta tukevaa ja korvaavaa kommunikointia tarvitsevat ihmiset voidaan jakaa kolmeen pääryhmään sen mukaan, mikä heillä on puhetta korvaavan kommunikoinnin päätehtävä, kuinka paljon he tarvitsevat ilmaisukeinoa puhetta tukevana kielenä tai puhetta korvaa-

vana kielenä. Ryhmien ihmisille on yhteistä se, että he eivät ole alkaneet puhua tavallisessa iässä tai ovat menettäneet puhekykynsä esimerkiksi varhaisen vaurion vuoksi. Lisäksi tutkijoiden mielestä ryhmien välinen erottelu on syytä tehdä, koska jotkut ihmiset ymmärtävät puhuttua kieltä hyvin (Tetzchner & Martinsen 2000, 80.)

Kommunikaatio-opetuksissa olevat puhevammaiset henkilöt edustavat Tetzchnerin & Martinsenin jotakin kuvaavaa ryhmää. Kun kommunikaatio-opetuksissa käytetään taiteen soveltavaa menetelmää, niin silloin kommunikaatio-opettajan pitää osata ymmärtää, millainen taidelähtöinen menetelmä sopii perheelle tukimenetelmäksi käyttöön. Tämän lisäksi tuottajan ja sidosryhmän edustajien täytyy tehdä yhteistyötä taidelähtöisen menetelmän käytön käyttämisestä.

Monilla autistisilla henkilöillä on erityisiä mielenkiinnonkohteita varsin varhaisesta iästä lähtien. Ne voivat olla luonteeltaan pysyviä vai vaihdella ajan kuluessa. Mielenkiinnon kohteita voivat liittyä taiteeseen, musiikkiin ja tietokoneisiin. Mielenkiinnon kohteet tuovat heille iloa ja onnellisuutta elämään. (Autismi- ja aspergerliitto ry, autismi 2017.)

Tetzchner & Martinsen arvioi, että suurin osa lapsista, nuorista ja aikuisista, jotka tarvitsevat korvaavaa kommunikointia, hän tarvitsevat myös muuta kuntoutusta, sitä enemmän mitä laaja-alaiset vaikeudet ovat. Kuntoutuksen ensisijaisena tavoitteena on se, että kaikki eri kuntoutuksen muodot takaisivat kullekin yksilölle mahdollisimman hyvän elämisen laadun. (Tetzchner & Martinsen 2000, 109.)

Puhevammaisilla ihmisillä voi olla vaarana se, että he jäävät ilman näitä kaikkia elämän laatuun liittyviä kuntoutuksia. Jotta nämä tavoitteet voisivat toteutua edes jossain määrin, tarvitaan riittävä määrä kokonaiskuntoutusta. Eikö elämän laadun paras tae on se, että kuntoutuksen toimintaa tarkastellaan kokonaisvaltaisena? Jos vammaispalvelulain mukaista kommunikaatio-opetusta ei otettaisi huomioon yhtenä osana täydentävänä palvelumuotona, eikö pyrittäisi tukemaan erityisen tuen tarpeita tavoitteiden mukaisesti, niin mitä silloin erityisen tuen tarve tavoittelee?

3 KOMMUNIKAATIO-OPETTAJAN TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Eri kuntoutusmuotojen avulla pyritään tarjoamaan sellaisia elämänlaatuun liittyviä asioita, joita useimmat ihmiset pitävät itsestään selvinä. Niitä on esim. koti, mielekäs toiminta sekä vapaa-aika ja mahdollisuus olla toisten ihmisten seurassa. (Tetzchner & Martinsen 2000, 109.) Perheenjäsenet ja ystävät ovat kaikille ihmisille rakkaita ja tärkeitä. Taidelähtöistä menetelmää käyttäessä kaikki ihmiset saavat mahdollisuuden kokea hallitsevansa omaa elämää ja tehdä esimerkiksi valintoja materiaaleista, mitä he haluavat laulaa vaikka omassa kotonaan.

Voimaa taiteesta julkaisun mukaan esimerkiksi tarinamatto kehitti yhteisöllisyyttä asukkaiden kesken ja yhteishenkeä ohjaajien ja asukkaiden välillä. Se toi huumoria ja naurua arkeen ja kasvatti tilannetajua. Vaikeistakin asioista voi puhua, että jäi paha mieli. (Voimaa taiteesta julkaisu 2013, 25.) Tarinamatto on kehitetty tukemaan puhe- tai ymmärtämisvaikeuksia omaavien henkilöiden mielipideilmaisua.

3.1 Käytetään opetuksissa useita eri välineitä ja keinoja, jotta voidaan taata laadukas palvelu

Papunet.netin mukaan menetelmässä havainnollistetaan kuva- tai sanakorteilla asioita, joilla mielipidettä voi kysyä. Se ei ole puhetta korvaava menetelmä vaan apuväline, jota ammattilaiset hyödyntävät kartoittaessaan puhevammaisten ihmisten mielipiteitä. Keskustelumatto-menetelmän tai tarinamaton avulla myös kommunikaatio-opetuksissa voi kysyä myös lapsilta mielipiteitä esimerkiksi lauluista, mistä he tykkäävät. (Papunet.net, keskustelumatto 2017.)

Kommunikaatio-opetus aloitetaan yleensä yksittäisestä esineestä tai kuvasta, jota käytetään tilannesingnaalina. (Huuhtanen 2008, 50.) Perheiden kotona lasten lelulaatikosta voidaan ottaa esille esimerkiksi lelu hämähäkki, laminoitu lasten laulu, jotka tarkoittavat yhdessä, että aletaan laumaan ”hämä-hämähäkki

kiipes langalle...” laulua. Tärkeää on myös se, että kuvamateriaali on saatavilla lapsille samasta paikasta, missä lapsi leikkii.

Puhetta tukevaa ja korvaavaa keinoa käyttävän ihmisen ympäristössä käytetään yleensä puhuttua kieltä. Useat ihmiset toimivat omien prosessien mukaan tietämättä siitä, että puhevammainen ihminen ymmärtää puhuttua kieltä. (Tetzchner & Martinsen 2000, 130.) Miten voimme tietää, mitä puhevammainen ihminen ymmärtää, mitä hänen ympärillään puhutaan? Ymmärtääkö hän kommunikaatio-opetukseen liittyvän tarpeen? Käyttäessä kommunikaatio-opetuksissa taidelähtöisiä menetelmiä, myös opettajan täytyy huomioida se, miten puhevammainen lapsi ymmärtää puhuttua äidinkieltään.

Tilanteista opettamista käytetään silloin, kun opetustilannetta tai opetettavaa asiaa ei ole päätetty etukäteen. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että tilanteissa kommunikaatio-opetus ei olisi suunniteltua. (Tetzchner & Martinsen 2000, 146.) Kommunikaatio-opettaja voi tietää, että lapsi pitää tietyistä toiminnoista ja näin ollen hän voi suunnitella ja tehdä tilannesidonnaista materiaalin etukäteen. Edellytyksenä tilanne sidonnaisiin kommunikaatio-opetukseen on kuitenkin se, että viittomat, kuvamateriaalit tai taidelähtöinen menetelmä on niin lapsen kuin lähiympäristön saatavilla sujuvasti.

Kommunikaatio-opettajan täytyy myös huomioida se, että puhevammaisen henkilön lähi-yhteisöllä on mahdollisuus ottaa tarvittavat viittomat ja osoiteltavat kuvat mukaan kaikkiin tilanteisiin, missä niitä tarvitaan. Kun puhevammaisten henkilöiden lähi-ihmisillä on käytössään taidelähtöisiä menetelmiä, esimerkiksi kuvitettuja laulun sanoja, pystyy hän sitten yhdessä toteuttamaan mieluisan lauluokion spontaanisti, vaikka mummolassa yhdessä mummun ja papan kanssa.

Jos kommunikaatio-opettaja tekee esim. puhevammaisen tulkin tai viittomakielen tulkin tutkinnon pätevyydellä kommunikaatio-opetuksia, niin silloin hän on sitoutunut noudattamaan työssään tulkin eettisiä ohjeita. Tässä säännöstössä tulkilla tarkoitetaan koulutettua ja kokenutta ammattilaista ja tulkkauksen asiantuntijaa. (Suomen Puhevammaisten Tulkit ry, eettiset säännöt 2017.)

3.2 Taidelähtöisten menetelmien käyttäminen

Yleensä opettajat ja muut ammattityöntekijät määrittelevät sen, minkälaiset tilanteet ja toiminnot ovat olennaisia, kun pyritään edistämään puhetta korvaavan kommunikoinnin käyttöä päiväkodeissa tai kotona (Tetzchner & Martinsen 2000, 145.)

Kommunikaatio-opettajan täytyy osata luoda puhevammaisten lasten toiminnalliseen ympäristöön uusia materiaaleja perheiden tarpeiden ja toiveiden mukaisesti. Lasten ja hänen lähiyhteisön vuorovaikutteiset kommunikointimahdollisuudet riippuvat siitä, miten lapsen lähiympäristöä tuetaan. Kommunikaatio-opetuksissa voidaan luoda jatkuvasti uusia tilanteita ja menetelmiä, jotka edistävät puhevammaisen lapsen lähiyhteisöä puhetta tukevaan ja korvaavaan kommunikaatioon.

Puheterapeutti Kristina Huuhtanen kertoo teoksessaan, että todellisiin tuloksiin esimerkiksi viittomakommunikaatiossa tullaan vasta sitten, kun ympäristö on niiden mukana käyttämisessä ja opetus tapahtuu todellisissa tilanteissa (Huuhtanen 2008, 28.) Tetzchnerin & Martinsen taas neuvovat, että vanhempien ohjaamiseen pitäisi tähdätä yhteisten toimintojen ja kommunikoinnin helpottamiseen niin, että jokapäiväiset toiminnot saataisiin sujumaan mahdollisimman vaivattomasti, vaihtelevasti ja mielenkiintoisesti. (Tetzchner & Martinsen 2000, 119.)

Kun ensimmäiset viittomamerkit on opittu, kommunikaatio-opetusta voidaan muuttaa joustavaksi. Valikoima kasvaa ja näin ollen myös opetusmenetelmät voidaan vapaammin ja ne voivat olla monipuolisempia. Tämä asettaa myös kommunikaatio-opettajille uusia vaatimuksia (Tetzchner & Martinsen 2000, 225.)

Jos 4 vuotiaalle puhevammaiselle lapselle opetetaan tukiviittomia kotona, olisi hyvä, että kommunikaatio-opettaja opettaa samat viittomat myös hänen päiväkodin henkilökunnalle. Lapsi laulaa samoja Hämä-hämähäkkilauluja niin päivä-

kodissa kuin kotonakin. Monissa päiväkodeissa on maahanmuuttajataustaisia hoitajia, jotka eivät ole ikinä kuulleetkaan perinteisiä suomalaisia lasten lauluja.

3.3 Subjektiiivinen oikeus

Kunnilla ei ole valtuuksia antaa ihmisille ohjeita, jotka kaventaisivat ihmisten oikeuksia vaan kuntien on varattava subjektiiivisiin oikeuksiin täysimääräisesti tarvetta vastaavat määrärahat. Jos määrärahat loppuvat, kuntien on näytettävä toteen, että määrärahat ovat loppuneet ja että niitä oli varattu tiedossa olevan tarpeen mukaisesti. Subjektiiivinen oikeus on kuntalaisen lakisääteinen oikeus. Se voi olla esimerkiksi palvelu tai etu. Se perustuu suoraan lakiin ja laissa on säädetty edellytykset jonkun edun saamiselle. (Minilex, subjektiiivinen oikeus, 2015.)

Voidaanko yhteiskunnan tasolla hyvinvointi ymmärtää pääomaksi? Voimaa taiteesta julkaisussa asia esitetään World Health Organization määritelmän mukaan täydellisenä fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tilana. (Voimaa taiteesta, julkaisu 2013, 8.) Taidelähtöisen menetelmän käytön ajatuksena on, että uusi menetelmä tulee ymmärretyksi käyttöön sosiaalisen hyvinvoinnin tilana puhevammaisten lapsen koko toimintaympäristöön eikä sitä ymmärrettäisi pääomana. (Voimaa taiteesta, julkaisu 2013, 8.)

3.4 Perheopetusten toteuttaminen

Espoon kaupungin vammaispalvelun mukaan kommunikaatio-opetusta voidaan järjestää perheopetuksena, ryhmäopetuksena tai etäopetuksena. Maksusitoumusta voi hakea myös kurssille, jolla opetetaan tiettyä kommunikaatiomenetelmää. Perheopetus tarkoittaa sitä, että kommunikaatio-opettaja menee puhevammaisen lapsen kotiin opettamaan esimerkiksi tukiviittomia tai ohjaa perhettä käyttämään jonkin apuvälineen puhetta tukevaksi tai korvaavaksi menetelmäksi. Vaikka opetus painottuu lapsen vanhemmille, myös lapsi voi osallistua

opetukseen mukaan. Opetus voi toteutua myös yrityksen omissa tiloissa. (Espoon kaupunki, vammaispalvelut, kommunikaatio-opetus 2017)

Kuuloavaimen mukaan useimmiten päiväkodeissa käytetään runsaasti toiminnallisia kuvia kommunikoinnin tueksi. Ne toimivat hyvin esimerkiksi päiväohjelman havainnollistajana ja toiminnanohjauksen tukena, vaikka lapsella erityistarpeita ei olisikaan. (Kuuloavain, kommunikaation tukimenetelmät 2017.)

Päiväkodin henkilökunta tekee kuvamateriaalia lähinnä päiväkodin toiminnallisiin rutiineihin. Heillä ei ole aikaa tehdä teemakohtaista materiaalia, vaikka sille olisi tarvetta. Siksi on myös tärkeää kysyä lapsen päiväkodin lähiyhteisöltä kommunikaatio-opetuksen tarvetta. Kysyin asiaa prosessissa mukana olleista päiväkodista ja jokaisessa päiväkodissa toivottiin taidelähtöisiä menetelmiä enemmän käyttöön, koska he laulavat päivittäin.

3.5 Eettistä pohdintaa

Jo kommunikaatio-opettajan tekee esim. puhevammaisen tulkin tai viittomakielen tulkin tutkinnon pätevyydellä kommunikaatio-opetuksia, niin silloin hän on sitoutunut noudattamaan työssään tulkin eettisiä ohjeita. Tässä säännöstössä tulkilla tarkoitetaan koulutettua ja kokenutta ammattilaista ja tulkkauksen asiantuntijaa. (Suomen Puhevammaisten Tulkit ry, eettisyys 2017.)

Kommunikaatio-opettajalla on voimassa olevan työsopimuksen perusteella salassapitovelvollisuus. Salassapitovelvollisuus koskee työssä tietoonsa saamia ammatti- tai liikesalaisuuksia, joita työntekijä ei saa käyttää hyödykseen työsuhteen aikana. Yrityksessä toimiville kommunikaatio-opettajille on kerrottu, että taiteen soveltavaan käyttöön liittyvää materiaalia tullaan kokeilemaan ja sitä ei saa jakaa ilman tuottajan suostumusta ulkopuolisille henkilöille. Lisäksi kommunikaatio-opettajalla on ehdoton vaitiolovelvollisuus eli perheistä saamia tietoja he eivät saa välittää eteenpäin missään tilanteissa. (Suomen Puhevammaisten Tulkit ry, eettisyys 2017.)

Kommunikaatio-opettaja ei käytä väärin mitään opetusten yhteydessä tietoonsa tullutta asiaa. Kommunikaatio-opettaja ei saa ilmaista työssään saanutta tietoa muille. Esimerkiksi työpaikan vaihtuessa opettaja ei voi kertoa toisen yrityksen työntekijöille menetelmiä tai ohjelmistoja, jotka ovat salassa pidettäviä tietoja. Salassapitovelvollisuuden määrittelee työsopimuksen sisältö. Tosin uudessa työssään hän voi hyödyntää aiempaa saamaansa taitoa ja osaamistaan. (Suomen Puhevammaisten Tulkit ry, eettisyys 2017.)

Kommunikaatio-opettaja ei ota vastaan toimeksiantoa, johon hän on esteellinen. Tuottaja ei voi lähettää kommunikaatio-opettajaa sellaisiin tilanteisiin, jolla on läheinen sukulaisuussuhde perheeseen tai hänen lähiyhteisöön. Lisäksi esteellisyys voidaan todeta, jos hänellä on voimakas tunneside perheeseen. Kommunikaatio-opettaja ei voi ottaa myöskään vastaan toimeksiantoa, johon hänellä ei ole pätevyyttä. (Suomen Puhevammaisten Tulkit ry, eettisyys 2017.)

Kommunikaatio-opettaja valmistautuu tehtävänsä huolellisesti ja ajoissa. Kommunikaatio-opettajan täytyy huolehtia, että saapuu paikalle ajoissa yhdessä sovittujen aikojen mukaan. Jos tulee peruutus, siitä pitää ilmoittaa työnantajalle. Peruutuksen voi sopia myös uuteen ajankohtaan. Kommunikaatio-opettaja valmistelelee opetukseen liittyvän materiaalin ja antaa sen perheelle tai lapsen muulle lähiyhteisölle käyttöön. Kommunikaatio-opettaja opettaa- ja ohjaa kattavasti, ei jätä mitään sovittua asiaa opetuksesta pois eikä lisää materiaaliin mitään asiankuulumatonta. (Suomen Puhevammaisten Tulkit ry, eettisyys 2017.)

Kommunikaatio-opettaja ei anna asenteidensa ja mielipiteiden vaikuttaa työhönsä Kommunikaatio-opettaja ei anna omien mielipiteiden vaikuttaa työhönsä. Opetuksen tarpeen arvioi aina asiakkaan puheterapeutti. Puheterapeutti kirjoittaa opetuksesta suosituksen hakemukseen mukaan. Opettajan on hyvä tehdä yhteistyötä puheterapeutin kanssa, jos näyttää siltä, että opetuksen tarve on hukassa. (Suomen Puhevammaisten Tulkit ry, eettisyys 2017.)

Kommunikaatio-opettaja ei toimi opetusten aikana avustajana, ohjaajana tai puheterapeutina. Kommunikaatio-opettaja on velvollinen hoitamaan ainoastaan omat työtehtävänsä. Lisäksi hän käyttäytyy tilanteen ja toimeksiannon vaatimalla tavalla. Kommunikaatio-opettaja on velvollinen ilmoittamaan seikoista, jota

vaikeuttavat oleellisesti opetusta- tai ohjausta kommunikaatio-opetustilanteissa. Lisäksi hän ei toimi ammattikuntaansa haittaavalla tavalla. Kommunikaatio-opettaja kehittää jatkuvasti ammattitaitoaan. (Suomen Puhevammaisten Tulkit ry, eettisyys 2017.)

3.6 Taidelähtöisen menetelmän tekeminen Papunet.netin kuvatyökalulla

Papunetin kuvatyökalu on ilmainen kuva-pankki ja työkaluohjelma, jonka avulla voi tehdä tulostettavia kuvallisia materiaaleja. Kuvatyökalu toimii myös tableteissa. Kuvatyökalussa on käytettävissä Papunetin kuvapankin kuvia yli 3 700 Papunetin piirroskuvaa, 2 700 valokuvaa, 2000 viittomakuvaa, 11 400 SClera-piktogrammia, 1 100 Mylberry-kuvaa ja 6 400 ARASAAC-kuvaa. Kuvia saa käyttää ja jakaa, kunhan materiaaleissa kuvien alkuperäinen lähde on kuviin mainittu. Jos kuva on muokattu alkuperäisestä versiota, silloin tekijän ja lähteen lisäksi täytyy mainita, että kuva on muokattu alkuperäisestä versiosta. (Papunet.net, materiaalia, kuvatyökalu 2015.) Työkaluun voi ladata myös omia valokuvia omista tiedostoista.

Papunet järjestää Helsingissä Kehitysvammaliiton Malmin tiloissa työpajoja, jossa voi tutustua esim. Papunetin kuvatyökalun käyttöön. (Papunet.net, materiaalia, kuvatyökalu 2015.)

Lauluihin, loruihin ja tarinoihin olen tehnyt kuvat Papunetin piirroskuvista ja viittomakuvista. Perheiden toiveet, jotka esitettiin minulle kehittämistyön alussa, kuvitin kuvatyökalulla useita, perinteisiä suomalaisia lasten lauluja ja loruja. Lasten lauluja ovat mm. hämä-hämähäkki kiipes langalle, mörri-möykky, mörkö se lähti piiriin, prinsessa ruusu, ratiritiralla, talvilaulu, viikonpäivälaulu ja väriarvotus laulut. Loruja ovat mm. noidan luuta hukassa, toukan onni, palomiesloru, pikku Niilon hammassarky, harjaa hampaat yltä alta ja onnellinen päivä.

Aluksi Papunet.netin kuvatyökalusta asetukset kohdasta kuvan kooksi valitsin 3 x 4. Sitten kuvien väliin valitsin rajat ja reunat. Tekstikentän valitsin kuvien yläpuolelle. Hain hämä-häkki kiipes langalle lauluun liittyvät kuvat ja vaihdoin kuvan yläpuolelle sopivan tekstin. Jätin materiaaliin myös tyhjiä ruutuja piirtämistä

varten, koska lapset pitävät piirtämisestä. Myös toiselle sivulle voi lisätä kimalletta esimerkiksi sääskien siipien päälle. Taidelähtöisen menetelmän käyttöön valitsin Papunetin kuvatyökalusta Elina Vannisen tekemät kuvat.

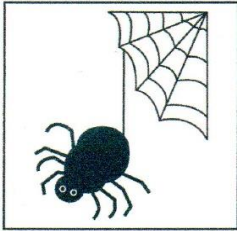
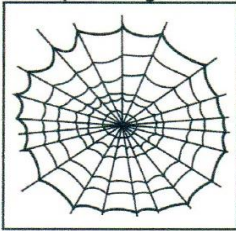
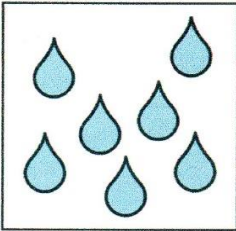

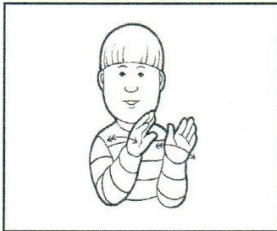
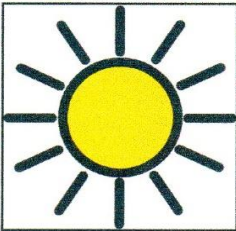
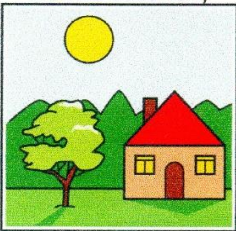
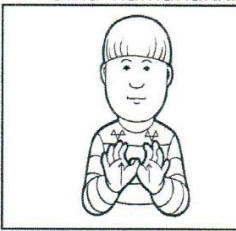
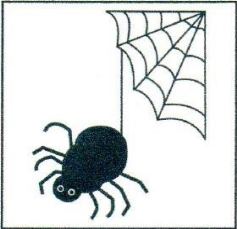

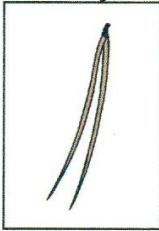
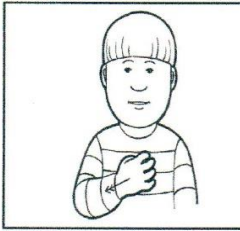
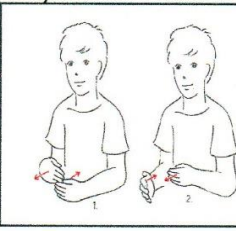
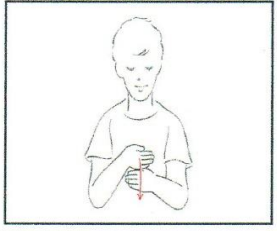
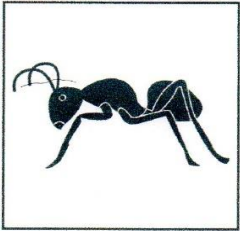
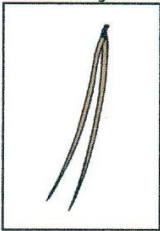
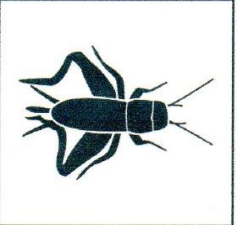
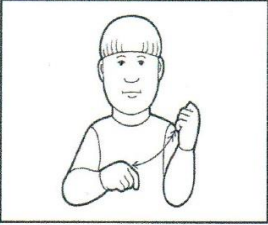
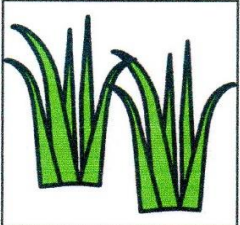
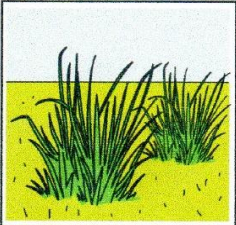
Taiteen soveltavan käytön menetelmä, kuvamateriaali 1.

Ensimmäisessä kuvassa on hämä-hämähäkki kiipes langalle lauluun liittyvä ensimmäinen ja toinen säkeistö.

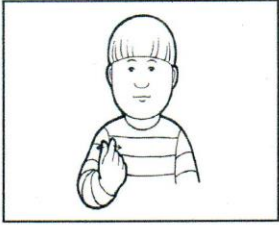
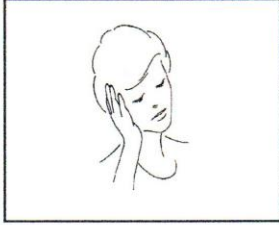

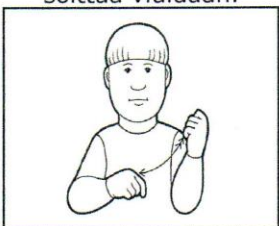
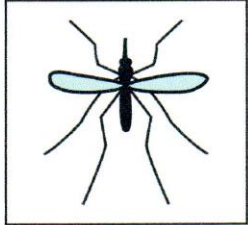
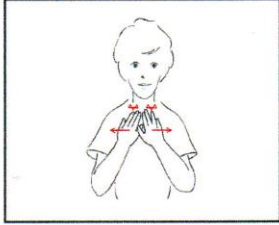
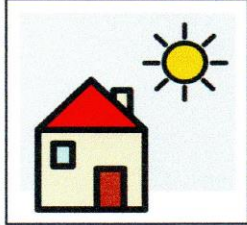
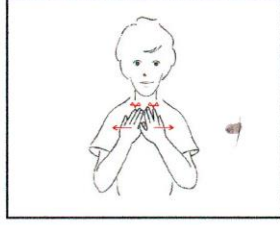
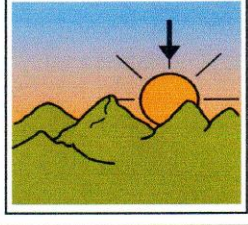
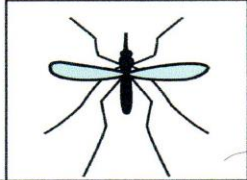


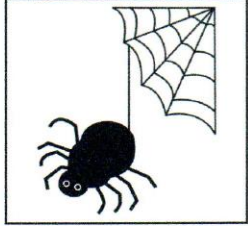
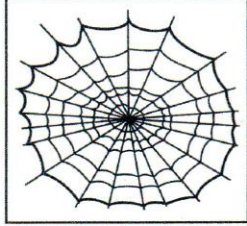
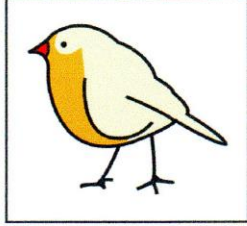
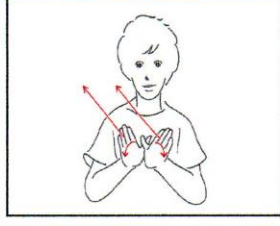

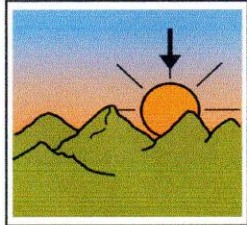
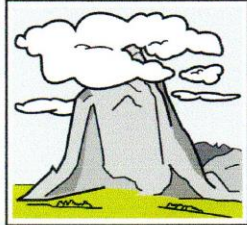
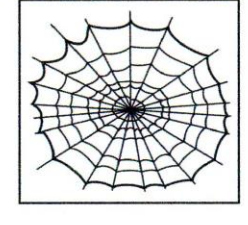
Taiteen soveltavan käytön menetelmä, kuvamateriaali 2.

Toisessa kuvassa on hämä-hämähäkki kiipes langalle lauluun liittyvä kolmas ja toinen säkeistö. Viimeisestä kuvasta on tarkoituksella jätetty lauluun kuuluva verkko sana pois, koska ajatuksena on se, että se viitottaisiin tai siihen liittyvä kuva etsitään puhevammaisen lapsen kommunikaatiokansiosta. Sen voi myös piirtää materiaaliin.

Taiteen soveltavan käytön menetelmä, kuva 1.

Hämä-hämähäkki 	kiipes langalle. 	Tuli sade 	rankka 
hämähäkin vei. 	Aurinko armas 	kuivas satehen, 	hämä-hämähäkki 
kiipes uudelleen. 	PIIRRÄ TÄHÄN OMA HÄMÄHÄKKI	TAI LIIMAA KUVA	
Muura-muurahainen 	kortta kuljettaa, 	ahkerasti aina 	työssään ahertaa. 
valmis on kohta 	(piirrä tähän) keko komea	muura-muurahainen 	kortta kuljettaa. 
Heinä-heinäsiirkka 	soittaa viuluun 	heinikossa hyppii 	sinne tänne vaan. 

Taiteen soveltavan käytön menetelmä, kuva 2.

Pieni 	(piirrä tähän) sinikello	käypi nukkumaan, 	Heinä-heinäsirikka 
soittaa viuluun. 			Materiaalin toteutus: Papunetin kuvatyökalu papunet.net Elina Van- ninen tekijä: Päivi Ahola Materiaalin käyttäminen kaupallisiin tarkoituksiin kielletty.
Sääski-sääski pieni 	surraa parvessaan 	suvipäivä kuluu 	touhussa. 
Illan varjot saapuu, 	siivet kimaltaa, (voit koristella siiville kimallusta) 	sääski-sääski pieni 	surraa parvessaan. 
Hämä-hämähäkki 	kutoo verkkojaan. 	Pieni lintu 	lensi sitä 
katsomaan. 	Ilta-aurinko armas 	laskee vuorten taa, 	hämä-hämähäkki kutoo 

Google Driven ”digimaailma” tarjoaa ilmaista verkkotallennustilaa, jossa voi säilyttää kuvia, tarinoita, suunnitelmia, piirustuksia, tiedostoja sekä videoita. Päätin, että taidelähtöisen materiaalin tallennustila tulisi sijaitsemaan Google Driven verkkopalvelussa. Drivessa kaikki tiedostot ovat yksityisiä, kunnes ne päätetään jakaa.

Kysyin kaikilta kommunikaatio-opettajilta luvan, että saanko jakaa materiaalikansion heille käyttöön kokeiltavaksi omaan työhön. Jakaminen oli helppoa, koska kommunikaatio-opettajille on luotu yrityksen omat gmail sähköpostiosoitteet työkäyttöä varten. Verkkotallennustilasta he voivat sujuvasti ladata käyttöönsä tarvitsevansa materiaalin. (google.com, sähköposti 2017)

Myös luotujen tiedostojen suojaus on tärkeää. Driven tiedostot ovat suojattu SSL-suojausprotokollalla, jota käytetään myös Gmailissa ja muissa Googlen palveluissa, koska näin toimimalla halutaan suojata tietokoneiden ja sähköpostipalvelimen välisen yhteys esimerkiksi salakuuntelulta. (Viestintävirasto, internetisivusto, palveluiden turvallinen käyttö, 2015) Kehittämistyön lisäksi täytyi myös selvittää digitaalimaailman turvallisuus, koska verkkopalvelua käyttäessä täytyy huomioida ihmisten oikeus omaan tietosuojaan. (Henkilötietolaki 1 §. 2007.)

Internetissä toimivan verkkotallennuksen hyöty on se, että se on kommunikaatio-opettajalle ilmainen palvelu ja sinne voi ladata runsaasti kuvamateriaalia käyttöön. Materiaalit saa sieltä helposti ladattua ja avattua eri sovelluksia käyttöön. Lisäksi Google Drivessa on runsaasti tallennustilaa.

Kommunikaatio-opettajilta kysyttiin aluksi suostumus siihen, että materiaalikansio jaettaisiin heille tutkimuskäyttöön. Myöntävien vastausten perusteella, tallennustilaa lähdettiin kokeilemaan. Aluksi verkkopalvelun kansioon latsin arjen toimintaan liittyviä tiedostoja. Tämän jälkeen lisäsin verkkopalveluun teemoittain taidelähtöiseen menetelmään liittyvää materiaalia. Kehittämistyöhön liittyvän materiaalin toteutin kokonaisuudessaan itse.

4. KEHITTÄMISTYÖN TULOKSIA

Kun kehitin taidelähtöisiä menetelmiä asiakkaille ja kommunikaatio-opettajille käyttöön, kyseessä ei ole palvelumuotoilu vaan taidelähtöisen menetelmän kehittäminen tuotantoon. Tapaustutkimus soveltui hyvin kehittämistyön lähestymistavaksi, kun halutaan syvällisesti ymmärtää kehittämisen kohdetta ja tuottaa uusia kehittämis ehdotuksia perheiden ja kommunikaatio-opettajien tarpeita varten. (Ojasalo, Moilanen, Ritalahti 2015, 53).

Kehittämistyön alussa otettiin huomioon asiakkaiden toiveet ja ongelmat. Tästä näkökulmasta aloin ideoida ja suunnittelemaan uutta taidelähtöistä materiaalia. Tutkimuksen onnistuminen edellyttää (Heikkilä 2014, 12) asiakasryhmän ja oikean tutkimusmenetelmän valintaa. Tutkimusongelma sekä tutkimuksen tavoite ratkaisevat tutkimusmenetelmän. Käyttökelpoisia vaihtoehtoja saattaa olla useita ja niiden välillä voi olla vaikeaa. Usein valinta on lähestymistavasta ja näkökulmasta riippuen tutkimustavoitteiden ja resurssien asettamien rajoitusten yhteensovittamista. (Heikkilä 2014,12.) Oikean tutkimustavan löytäminen opinnäytetyöhön oli tärkeää, koska se auttoi minua ymmärtämään kehittämistyön ongelmaa sekä itse prosessia. Aluksi selvitettiin kyselemällä, mitä perheet toivoivat ja ongelmia kuultiin. Prosessin toisessa vaiheessa toiveista kehitettiin kommunikaatio-opetuksiin taidelähtöinen menetelmä, jota alettiin kokeilla yhteistyössä perheiden ja heidän sidosryhmien kanssa.

Prosessin kehittämistyön keskeinen periaate oli ollut yhteinen luovuus, jonka avulla pyrittiin ratkaisemaan käyttökelpoisia käytännön ratkaisuja. (Heikkilä 2014, 12.) Oman kehittämistyön tavoitteena oli kehittää taidelähtöinen menetelmä niin asiakkaille kuin kommunikaatio-opettajille käyttöön. Taidelähtöisen menetelmän jakaminen kommunikaatio-opettajille käyttöön oli prosessin kolmas vaihe. Materiaalin tärkein tavoite on kannustaa perheiden osallisuutta kommunikaatio-opetuksiin mukaan ja käyttämään sen avulla puhetta tukevaa ja korvaavaa keinoa. Perheiden tarpeiden ja toiveiden mukaan kommunikaatio-opettaja voi tulostaa materiaalin nyt Google Driven tallennustilasta sujuvasti

käyttöön ja käyttää materiaalia tarvittaessa työssään taidelähtöisenä menetelmänä.

Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus auttaa ymmärtämään tutkimuskohdetta ja sen ja päätöksen syitä. Siinä rajoitutaan yleensä pieneen määrään tapauksia, mutta ne pyritään analysoimaan mahdollisimman tarkasti. Prosessin neljän vaihe on tulosten tulkinta. Selvittämällä kohderyhmän tarpeita ja odotuksia saadaan tarpeellista tietoa tuotekehittelyn pohjaksi. Kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä sopii hyvin esimerkiksi toiminnan kehittämiseen ja sosiaalisten ongelmien tutkimiseen. Sen avulla pystyy myös antaa virikkeitä myös jatkotutkimukseen. (Heikkilä 2014, 15.)

Kehittämistyö oli tärkeä, koska sain mahdollisuuden tehdä aktiivista ja mielenkiintoista yhteistyötä eri sidosryhmien kanssa. Lisäksi tutkimustyö oli tärkeä, koska tutkimuksen kohteena oli yrityksen asiakkaiden toiveiden ja ongelmien kuunteleminen ja taidelähtöisen menetelmän käyttöön ottaminen heidän tarpeita varten. Aluksi menetelmää kokeiltiin yhteistyössä perheiden kanssa vuoden verran. Kun palaute taiteen soveltavan käytöstä oli positiivista palautetta, materiaali dokumentoitiin Google Driven verkkopalveluun. Driven tallennustilasta se jaettiin syksyllä 2016 kokeiltavaksi käyttöön yrityksessä toimiville kommunikaatio-opettajille.

4.1 Taidelähtöisen menetelmän kokemuksia perheiden näkökulmasta

Olivia kommunikaatio-opetus & tulkkauspalvelut oli kehittänyt taidelähtöistä materiaalia asiakkaille käyttöön syksyllä 2015. Kun kommunikaatio-opetukset oli toteutettu maksusitoumusten mukaan loppuun, perheille lähetettiin palautelomakkeet. (Liite 4) Kirjallista palautetta tuli kahdeksalta eri perheeltä. Palautelomakkeiden kaavakkeista tutkittiin ja analysoitiin kehittämistyöhön liittyvät ongelmakohdat; toteutuiko kommunikaatio-opetus toimivalla tavalla? Oliko kommunikaatio-opetus riittävän monopuolista toimintaa?

Kehittämistyöhön liittyvät palautelomakkeet arvioitiin asteikolla 1- 5. Kirjallisista palautteista kohtaan opetuksen toiveen toteuttaminen tuli keskiarvoksi 4.6 kun taas opetuksen monipuolisuuden toteutuminen sain keskiarvoksi 4.5. Kyselyn perusteella uuden prosessin tavoite saavutettiin erinomaisesti, koska puhevammaisen lapsen koko lähiyhteisö osallistui aktiivisesti kommunikaatio-opetukseen mukaan.

4.2 Taidelähtöisen menetelmän kokemuksia kommunikaatio-opettajan näkökulmasta

Selvittäessäni kommunikaatio-opettajien aineistojen tuloksia tein kyselyihin liittyvät laatuasteikkokoonnit Excel2016 taulukko-ohjelmalla. (Liite 6) Laatuasteikkokyselyn tuloksen perusteella kommunikaatio-opettajista kolme oli kokenut, että taidelähtöisen menetelmän materiaali tukee heidän työtään erinomaisesti. Yhdellä kommunikaatio-opettajalle ei ole ollut tarvetta käyttää materiaalia omassa työssään. Kysymykseen kuinka tärkeänä pidät taidelähtöistä menetelmää työssäsi, he kaikki vastasivat, että erittäin tärkeänä. Kysymykseen onko taidelähtöinen menetelmä antanut iloa työhösi, kaksi kommunikaatio-opettajaa vastaajista vastasi, että erinomaisesti, yksi vastasi hyvin ja yhdellä ei ole ollut kokemusta taidelähtöisen menetelmän käytöstä.

Kommunikaatio-opetuksen jälkeen jokaisella opettajalla on velvollisuus kirjoittaa opetuksesta loppuraportti (Liite 5.) Lomakkeen toiselle sivulle voi kirjoita ylös kaikki ne toiminnot, mitä menetelmiä on opetuksen aikana ollut käytössä.

Selvitettiin myös, oliko Google Driven verkkopalvelu kommunikaatio-opettajalle tuttu verkkoympäristö. Ennen prosessin alkua kaksi kommunikaatio-opettajaa tunsi verkkopalvelun ympäristön hyödyt erinomaisesti, kolmannella oli kokemusta jonkin verran ja neljäs vastasi, että ei tuntenut verkkopalvelun hyötyjä lainkaan. Verkkopalvelun käyttöön liittyvää koulutusta kolme kommunikaatio-opettajaa oli saanut aiemmin ja yksi ei ollut saanut lainkaan koulutusta. Kuitenkin verkkopalvelussa sijaitseva materiaali on tukenut kolmen vastaajan työtä erinomaisesti ja yhdellä vastaajalla ei ole ollut tarvetta käyttää verkkopalvelua.

Lopuksi selvitettiin, Google Driven verkkopalvelun tietosuojaan liittyvää luotettavuutta. Kaksi heistä vastasi, että en luota verkkopalvelun tietosuojaan, koska Driven ”pilvipalvelu” jakaa osan tiedoista muille palveluille ja tallentaa tietoja Internetiin. Jos tiedostoja jakaa, niin henkilöiden nimet näkyvät muille henkilöille. Yksi kommunikaatio-opettaja vastasi, että luottaa tietosuojaan ja yksi vastasi että luottaa erinomaisesti tietosuojaan.

4.3 Kehittämistyön tulkintaa

Opinnäytetyö saavutti sille asettavat tavoitteet, koska kehittämistyön luoma taidelähtöinen menetelmä on juurtunut osaksi yrityksen tavoitteita eli kommunikaatio-opetukset ovat nyt kannustavampaa ja innostavampaa toimintaa kuin aiempina vuosina. Kehittämistyön alussa selvitettiin suullisesti kysymällä perheiden toiveita ja tarpeita. Sosiaali- ja terveystalvelujen tuottajan ja yhteistyökumppanien edustajien pitää ymmärtää ja olla tietoisia puhevammaisten henkilöiden erityispiirteistä, jotta palvelujettuottajat pystyvät kehittämään laadukkaita palveluja esimerkiksi vammaispalveluita varten.

Kaksi erillistä tutkimusta, asiakaslähtöinen tutkimus ja uuden menetelmän käyttöön ottaminen kommunikaatio-opettajille olivat yritykselle hyödyllisiä tutkimuksia. Tutkimuksen avulla selvitettiin asiakaslähtöisestä näkökulmasta ongelmakohtia. Sen pohjalta luotiin taidelähtöisen menetelmän materiaalia kommunikaatio-opettajille käyttöön. Palautteiden perusteella selvitettiin myös, että laulujen, lorujen ja tarinoiden materiaalit edistivät puhevammaisen lapsen perhettä ja lähiyhteisöä käyttämään puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä.

Tutkimustulos ei ollut riippuvainen esimerkiksi henkilöstön osallistumisen määrästä, vaan tutkimuksen tulos toteutui kahdesta eri tutkimuksesta. Kehittämistyö on ollut kiinnostava prosessi, koska opinnäytetyön tekijällä oli vaativa tehtävä taidelähtöisen menetelmän toteuttamisessa, sen kokeilemisessa ja jakamisessa käytäntöön.

Kommunikaatio-opetukseen liittyvän työn muutoksessa on tärkeää turvata lasten tasa-arvoisuutta elämän valintoihin liittyvässä saatavuudessa ja palvelun

laadussa. Taidelähtöisen menetelmän käyttö on nyt yrityksessä paremmin tunnettu menetelmä kuin aiemmin. Myös yhteistyötä oli tehty sidosryhmien, perheiden ja muiden tuottajien kesken enemmän nyt kuin aiemmin. Palvelua kehittämällä saimme aikaan laadukkaasti toimivan kommunikaatio-opetuspalvelun. Lisäksi taidelähtöisen menetelmän käyttö toimii yrityksessä sosiaalisena hyvinvoinnin laadun menetelmänä niin perheille kuin kommunikaatio-opettajille.

Selvitettiin myös kommunikaatio-opettajilta taidelähtöisen menetelmään liittyvän materiaalin käyttökelpoisuus. Laatuasteikkokyselyn vastausten mukaan, kommunikaatio-opettajat onnistuivat käyttämään materiaalia työssään onnistuneesti ja perheet olivat tyytyväisiä materiaaliin. Lisäksi kommunikaatio-opettajat arvostavat työssään taidelähtöisen menetelmän käyttöä.

5 LOPUKSI

Loppuarvioinnin tarkoitus on osoittaa, miten kehittämistyössä onnistuttiin. Arviointi on suunnitelmallista tiedonkeruuta ja kerätyn tiedon tulkintaa. Saatujen tulosten määritettyihin kriteereihin vertailemalla voi arvioida kehittämistoimien vaikutuksia ja kehittämistyön etenemistä. Arvioinnissa useimmiten tarkastellaan esimerkiksi kehittämistyön suunnittelua, tavoitteiden selkeyttä ja niiden saavuttamista, kehittämisessä käytettyjä menetelmiä, toiminnan johdonmukaisuutta, vuorovaikutusta ja sitoutumista. (Ojasalo, Moilanen, Ritalahti, 2015, 47.)

Opinnäytetyö on selkeä kuvaus siitä, miten vammaispalvelulain mukainen kommunikaatio-opetus on järjestetty pääkaupunkiseudulla ja miten palvelun laatua on kehitetty. Tilaajalle opinnäytetyö on tärkeä, koska kehitettiin kommunikaatio-opetukseen liittyvä taidelähtöinen menetelmä niin asiakkaiden kuin kommunikaatio-opettajien tarpeita varten. Kehittämistyön aikana päivitettiin kommunikaatio-opettajan työhön liittyviä lähteitä ja materiaaleja runsaasti. Tulevaisuudessa tulemme opinnäytetyötä hyödyntämään käytäntöön lisää, koska tilaajan henkilöstömäärä on kasvanut opinnäytetyön aikana. He tulevat tarvitsemaan lisää taidelähtöisen menetelmän käyttöön liittyvää koulutusta.

Taide ja hyvinvointi julkaisun mukaan taide ja kulttuuri tukee hyvinvointia. Yhtenä Erik Allardtin klassisen määritelmän mukaan yksi ihmisen hyvinvoinnin ulottuvuudesta on itsensä toteuttamisen muodot. Yksi kolmesta hänen määritelmän muodosta on ainutlaatuisuus ja korvaamattomuus. (Voimaa taiteesta, julkaisu, 2013, 8) Oikeus kommunikoida on jokaisen ihmisen subjektiivinen oikeus. Oikeudesta kommunikaatioon on säädetty esimerkiksi ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa, Euroopan ihmisoikeusjulistuksessa, YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevissa julistuksissa, Suomen perustuslaissa sekä yhdenvertaisuuslaissa. (Autismisäätiö, Haaste-hanke 2012, 5, viitattu Papunet.net tietoa/kommunikoinnin perustuslaki.)

Kommunikaatio-opettajan materiaalin valmistamiseen kuuluu tiedon etsiminen, sen käsittely, materiaalin tekeminen ja sen kokeilu käytännössä. Lisäksi kehittämistyöllä oli selkeä yhtymäkohta kehittämisprosessiin ja uuden innovaation tuottamiseen. Kehittämistyön suunnitelmallisuus auttoi koko sidosryhmää ja organisaatiota toteuttamaan pohjan pitkäaikaiselle kokeilulle ja se auttoi myös hahmottamaan kehittämistyön prosessia. (Heikkilä 2015, 92.)

Meillä jokaisella on oikeus pyytää haluamia esineitä, toimintoja, tapahtumia ja ihmisiä, kieltäytyä asioista joita ei halua, ilmaista mieltymyksiään ja tunteitaan ja valita tarjotuista vaihtoehdoista. (Autismisäätiö, Haaste-hanke 2012, 5, viitattu Papunet.net tietoa/kommunikoinnin perustuslaki.) Taidelähtöisen käytön menetelmä tarjoaa ihmisille monipuolisia vaihtoehtoja kommunikaatio-opetuksiin. Vaihtoehtoja pitää olla saatavilla, jotta voi valita vesimerkiksi laulettavaksi mieluisan laulun sekä ilmaista omia tunteitaan tai mieltymyksiään taiteen avulla.

Lapsilla on oikeus hakea toisen ihmisen huomiota ja olla vuorovaikutuksessa hänen kanssaan. (Autismisäätiö, Haaste-hanke 2012, 5, viitattu Papunet.net tietoa/kommunikoinnin perustuslaki.) Taidelähtöisen menetelmän avulla ihmiset voi olla sujuvasti vuorovaikutuksessa keskenään, jakaa esimerkiksi mummon ja papan kanssa vaikka yhteinen lauluhetki.

Meillä jokaisella on oikeus saada vastaus kaikkeen ilmaisuunsa riippumatta siitä, pystytäänkö toive täyttämään vai ei. Olla sellaisissa sosiaalisissa ympäristöissä, jotka tukevat hänen kommunikointiaan täysivaltaisena kommunikointi-

kumppanina ikätovereiden ja muiden ihmisten kanssa. Tulla puhutelluksi arvostuen ja kohteliaasti. (Autismisäätiö, Haaste-hanke 2012, 5, viitattu Papunet.net tietoa/kommunikoinnin perustuslaki.) Kommunikaatio-opetuksissa huomioidaan puhevammaisten lapsen erityistarpeet, jotka pystytään toteuttamaan opetusten tai ohjausten aikana. Kun lapsille luodaan asioihin kiinnostuksen kohteita, niin kommunikointiin liittyvät häiriöt vähenevät tai loppuvat kokonaan.

Jokaisella on oikeus tulla puhutelluksi suoraan, eikä niin, että hänen puolesta puhutaan, tai hänestä puhutaan kolmannessa persoonassa hänen läsnä ollessaan. Osallistua selkeään, merkitykselliseen, kulttuurillisesti ja kielellisesti tarkoituksen mukaiseen kommunikointiin. (Autismisäätiö, Haaste-hanke 2012, 5, viitattu Papunet.net tietoa/kommunikoinnin perustuslaki.)

LÄHTEET

Heikkilä Tarja 2014. Tilastollinen tutkimus. 9. painos. Bookwell Oy, Porvoo.

Huhtanen Kristiina, 2008. Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa vuosituhannen taiteessa. 3. painos. Kehitysvamma-liitto, Oppimateriaalikeskus, Opikie.

Moilanen Teemu, Ojasalo Katri, Ritalahti Jarmo, 2015. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. 3-4 painos. Sanoma Pro Oy, Helsinki.

Stephen von Tetzner & Harald Martinsen, 2000. Johdatus puhetta tukevaan ja korvaavaan kommunikointiin. 2. painos. Hakapaino Oy, Helsinki.

JULKAISUT

Kulttuurin ja hyvinvoinnin välisistä yhteyksistä 2008:12. Näköaloja taiteen soveltavaan käyttöön, Opetusministeriö.

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2008/liitteet/opm12.pdf?lang=fi>

Voimaa taiteesta, malleja taiteen soveltamiseen hyvinvointialalla 2013. Tampereen yliopisto. Tutkivan teatterin keskuksen julkaisu.

http://www.voimaataiteesta.fi/uploads/pdf/Voimaa_tauteesta.pdf

INTERNET LÄHTEET

Aivoliitto, kielellinen erityisvaikeus, www.aivoliitto.fi viitattu 11.2.2017

Aivoliitto, sopeutumisvalmennus, www.aivoliitto.fi viitattu 26.2.2016

Autismi- ja aspergerliitto ry, autismi, <https://www.autismiliitto.fi> viitattu 12.2.2017

Autismisäätiö, Haaste-hanke 2012

<http://www.autismisaatio.fi/uploads/HAASTE-hanke/Haaste-opas%20osa%202.pdf> viitattu 26.2.2017

Espoon kaupunki, vammaispalvelut

[http://www.espoo.fi/fi-](http://www.espoo.fi/fi-FI/Sosiaali_ ja_ terveyspalvelut/Vammaispalvelut/Tukeminen_arjessa/Kommunik)

[FI/Sosiaali_ ja_ terveyspalvelut/Vammaispalvelut/Tukeminen_arjessa/Kommunik](http://www.espoo.fi/fi-FI/Sosiaali_ ja_ terveyspalvelut/Vammaispalvelut/Tukeminen_arjessa/Kommunik) aatioopetus viitattu 11.2.2017

Google gmail, <https://www.google.fi> viitattu 11.2.2017

Henkilötietolaki 1 §, 1999

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070334#L1P1> viitattu 26.2.2016

Kainuun sote, sopeutumisvalmennus

<http://sote.kainuu.fi/sopeutumisvalmennus> viitattu 11.2.2017

Kunnat.net, sote- ja maakuntauudistus

<http://www.kunnat.net/fi/palvelualueet/maakuntauudistus/Sivut/default.aspx> viitattu 11.2.2017

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry, tietoa kehitysvammasta, www.kvtt.fi

viitattu 26.2.2016

Kunnat.net, Sini Sallinen, kuntien lakissääteiset tehtävät

<http://www.kunnat.net/fi/kunnat/kunnan-tehtavat/lakisaateiset-tehtavat/Sivut/default.aspx> viitattu 26.2.2016

Kuuloavain, kommunikoinnin tukimenetelmät

<https://www.kuuloavain.fi/info/kieli-ja-kommunikaatio/kommunikaation-tukimenetelmat> viitattu 26.2.2016

Minilex, subjektiivinen oikeus on kuntalaisen lakisääteinen oikeus,

<https://www.minilex.fi/> viitattu 14.2.2017

Papunet.net, keskustelumatto,

<http://papunet.net/tietoa/keskustelumatto-menetelma-haastattelussa> viitattu 26.2.2017

Papunet.net, kommunikaatio-ohjaus

<http://papunet.net/tietoa/kommunikaatio-ohjaus> viitattu 26.2.2017

Papunet.net, materiaalia, kuvatyökalu

<http://papunet.net/materiaalia/kuvaty%C3%B6kalu> viitattu 26.2.2017

Papunet.net, tikoteekkiverkosto, jos puhuminen ei suju viitattu 26.2.2017

<http://papunet.net/tikoteekkiverkosto/puhevammaisuus>

Suomen internetopas, tekninen suojaus

<http://www.internetopas.com/yleistietoa/tietoturva/tekninensuojaus> viitattu 11.2.2017

Suomen CP-liitto Ry, CP-vamma, <http://www.cp-liitto.fi> viitattu 12.2.2017

Suomen Puhevammaisten Tulkit ry. <http://www.puhevammaistentulkit.fi/> viitattu 11.2.2017

Taika-hanke2008-2013, taidelähtöiset menetelmät

<http://blogs.helsinki.fi/taika-hanke/taidelahtoiset-menetelmat> viitattu 26.2.2017

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos, kommunikaatio-ohjaus, 2015

<https://www.thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/itsenaisen-elaman-tuki/kommunikointi/kommunikaatio-opetus-ja-ohjaus> viitattu 26.2.2017

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, lapsen oikeus osallistua

<https://www.thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/lapset-perheet/lapsen-oikeudet/lapsen-oikeus-osallistua> viitattu 26.2.2017

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, taidelähtöiset menetelmät
https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/menetelmat/taidelahtoiset_menetelmat viitattu 26.2.2017

Tieteen termipankki
<http://tieteentermipankki.fi/wiki/Termipankki:Etusivu> viitattu 11.2.2017

Vammaisten henkilöiden oikeus itsenäisyyteen, 15 artikla, 3§. 2002.
<http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2002/20020080#idp347936>
viitattu 26.2.2017

Yle uutiset, <http://yle.fi/uutiset/3-7875495> viitattu 11.2.2017

Liite 1



Aluehallintovirasto
Etelä-Suomi
Peruspalvelut, oikeusturva ja luvat

1(2)
10.2.2016

REKISTERIOTE**Yksityisten palvelujen antajien rekisteri****PALVELUJEN TUOTTAJAN PERUSTIEDOT**

Nimi	Olivia kommunikaatio-opetus & tulkkaukspalvelut
Y-tunnus	1361092-4
OID-koodi	1.2.246.10.13610924.10.0
Yhtiömuoto	Yksityinen elinkeinoharjoittaja YEH
Toiminimi	
Postiosoite	Kappelitie 6 A, 02200 Espoo
Puhelinnumero	040 216 1400
Sähköpostiosoite	
Internetosoite	
Kotikunta	Kirkkonummi
Lupaviranomainen	Etelä-Suomen aluehallintovirasto

Toimitusjohtaja tai muu liiketoiminnasta vastaava

Nimi
Sähköposti
Puhelinnumero

1. TOIMINTAYKSIKÖN TIEDOT

Nimi	Olivia kommunikaatio-opetus & tulkkaukspalvelut
OID-tunnus	1.2.246.10.13610924.10.1
Käyntiosoite	Kappelitie 6 A, 02200 Espoo
Puhelinnumero	040 216 1400
Sijaintikunta	Kirkkonummi
Toimintakunnat, ilm. varainen toiminta	
Toiminnan tila	Toiminnassa
Toiminnan aloittamispäivä	14.03.2007

Palvelujen vastuhenkilö

Nimi	Ahola Päivi
Osoite	Kappelitie 6 A, 02200 Espoo
Puhelin	040 216 1400, 040 2161 400
Sähköposti	olivia.palvelut@gmail.com
Koulutus	Puhevamm. erikoisammattitutkinto
Tehtävä yksikössä	
Toimii vastuuhenkilönä alkaen	14.03.2007
Lisätiedot	Puhevammaisten tulkki EAT, Omnia, 2006 Viittomakommunikaation EO, Humak, 2010



Aluehallintovirasto
Etelä-Suomi
Peruspalvelut, oikeusturva ja luvat

2(2)
10.2.2016

Palvelut ja asiakaspaikat

Rekisteröintiviranomainen

Ilmoituksenvaraiset palvelut

Muut sosiaalihuollon palvelut/ Muut -
muut vammaiset: 1 asiakaspaikkaa

**Henkilökunta (kokoaikainen
työntekijä)**

Omat

Ostopalvelut

Hoito-, kasvatusta- ja kuntoutushenkilöt

Hallintohenkilöt

Tuki- ja muut henkilöt

Yhteensä

Lisätieto:

Liite 2


HAKEMUS
kommunikaatio-opetuksesta

Hakemus palautetaan osoitteeseen:
 Vammaispalvelut
 Espoon kaupunki
 PL 2513, 02070 Espoon kaupunki

HAKIJAN TIEDOT

Hakijan nimi		Henkilötunnus
Huoltajan nimi, jos hakija on alaikäinen		
Osoite	Postinumero	Postitoimipaikka
Puhelinnumero	Sähköpostiosoite	

HAKEMUSTIEDOT

Haen kommunikaatio-opetusta, koska

Haluaisin, että opetukseen osallistuvat

Perheenjäsenet Päiväkodin henkilökunta Koulun henkilökunta
 Opiskelupaikan henkilökunta Työyhteisön jäsenet Ystävät ja harrastus- tai muun vapaa-ajan toiminnan ohjaajat
 Muut henkilöt, ketkä:

Haluaisin opetuksen toteutustavaksi (voit valita useamman)

Perheopetus (hakijalle ja/tai hänen lähipiirilleen henkilökohtaisesti annettava opetus)
 Ryhmäopetus (2-8 henkilöä, vähintään kaksi hakijaa ja/tai heidän lähipiiriään)
 Etäopetus (hakijalla oltava oma tietokone, verkkoyhteys, webbikamera)
 Haen maksusitoumusta kurssille (liitä esite kurssista hakemuksen liitteeksi). Kurssin nimi ja järjestäjä:

Hakijalle ja lähipiirille soveltuu yllä olevista opetusmuodoista vain merkitsemäni yksi muoto, koska:

Kenen aloitteesta haet kommunikaatio-ohjausta?

Tarvitsevatko opetukseen osallistuvat henkilöt tulkkia palvelun käynnistämiseksi (enintään 2 tuntia)?

Ei Kyllä, minkä kielen:

PÄIVÄMÄÄRÄ JA ALLEKIRJOITUS

Päivämäärä	Allekirjoitus
------------	---------------

12.201

TIEDOKSI HAKIJALLE

Kommunikaatio-opetuksella tarkoitetaan viittomakielen tai puhetta tukevien ja korvaavien kommunikointikeinojen opetusta tai kommunikoinnin apuvälineiden käytön ohjausta asiakkaalle ja/tai lähipiirille. Kommunikaatio-opetuksen tavoitteena on, että vammaisella henkilöllä ja hänen lähipiirillään on yhteinen kieli ja kommunikointikeino.

Hakemuksen liitteenä tulee olla suositus. Suosituksen kommunikaatio-opetuksesta voi laatia

- puhevammaisen asiakkaan hoidosta ja kuntoutuksesta vastaava taho (esim. puheterapeutti, foniatri, lääkäri), joka arvioi vammaisen henkilön lähipiirin tarpeen saada kommunikaatio-opetusta sekä opetuksen muodon ja määrän.
- kuulovammaisen henkilön kohdalla myös muu ammattilainen, joka tuntee henkilön kommunikointitarpeet ja pystyy arvioimaan sopivimman kommunikaatio-opetuksen muodon (esim. kuntoutussihteeri, kuntoutusohjaaja).

Kommunikaatio-opetus järjestetään ostopalveluna. Kommunikaatio-opetuksen palveluntuottaja konsultoi asiakkaan puheterapeuttia, asiakkaan kuntoutuksesta vastaavaa tahoa, terveydenhuollon apuvälineyksikköä tai muuta yhteistyötahoa, mikäli se ole ilmeisen tarpeetonta. Konsultointi tapahtuu opetusajan ulkopuolella. Konsultoinnin tavoitteena on tukea opetuksen tavoitteiden asettamista.

Palveluun sisältyy aina tarvittava yksilöllinen opetusmateriaali.

ESPOON KAUPUNKI • SOSIAALI- JA TERVEYSPALVELUT • VAMMAISPALVELUT • WWW.ESPOO.FI

Liite 3


SUOSITUS
kommunikaatio-opetuksesta

Asiakas liittää suosituksen kommunikaatio-opetuksen hakemukseen.
 Suosituksen liitteenä tulee olla asiakkaan epikriisi tai muu lausunto asiakkaan toimintakyvystä.

ASIAKAS

Asiakkaan nimi

HOIDOSTA JA KUNTOUTUKSESTA VASTAAVA TAHO

Asiakkaan hoidosta ja kuntoutuksesta vastaava taho

Yhteyshenkilön nimi (esim. puheterapeutin nimi)

Puhelinnumero

Sähköpostiosoite

SUOSITUS JA SEN SISÄLTÖ

Suosittelem kommunikaatio-opetuksen myöntämistä, koska

Suosittelem myönnettäväksi (opetustunti 45 min)

_____ tuntia **viittomakielen** opetusta asiakkaalle ja/tai lähipiirille suomalainen viittomakieli suomenruotsalainen viittomakieli_____ tuntia **viitotun puheen** opetusta asiakkaalle ja/tai lähipiirille suomenkielinen ruotsinkielinen_____ tuntia **tukiviittomien** opetusta asiakkaalle ja/tai lähipiirille_____ tuntia **kommunikaatiomenetelmien** opetusta kuulonäkövammaiselle asiakkaalle ja/tai lähipiirille, kuvaile tarkemmin:_____ tuntia **kommunikaatiomenetelmien ja kommunikoinnin apuvälineiden käytön** ohjausta puhevammaisen asiakkaan lähipiirille, kuvaile tarkemmin:

Asiakkaan kanssa sovitut kommunikaatio-opetuksen tavoitteet

1)

2)

3)

Suosittelen, että opetukseen osallistuvat asiakkaan lähipiiristä

Perheenjäsenet Päiväkodin henkilökunta Koulun henkilökunta

Opiskelupaikan henkilökunta Työyhteisön jäsenet Ystävät ja harrastus- tai muun vapaa-ajan toiminnan ohjaaja

Muut henkilöt, ketkä:

Suosittelen opetuksen toteutustavaksi (voit valita useamman)

Perheopetus (asiakkaalle ja/tai hänen lähipiirilleen henkilökohtaisesti annettava opetus)

Ryhmäopetus (2-8 henkilöä, vähintään kaksi asiakasta ja/tai heidän lähipiiriään)

Etäopetus (asiakkaalla oltava oma tietokone, verkkoyhteys, webbikamera)

Suosittelen maksusitoumusta kurssille (liitä esite kurssista hakemuksen liitteeksi).

Kurssin nimi ja järjestäjä:

Asiakkaalle soveltuu yllä olevista opetusmuodoista vain merkitsemäni yksi muoto, koska:

Kenen aloitteesta kommunikaatio-ohjausta suositellaan?

Tarvitsevatko opetukseen osallistuvat henkilöt tulkkia palvelun käynnistämiseksi (enintään 2 tuntia)?

Ei Kyllä, minkä kielen:

PÄIVÄMÄÄRÄ, SUOSITUKSEN TEKIJÄN ALLEKIRJOITUS JA YHTEYSTIEDOT

Päivämäärä	Suosituksen tekijän allekirjoitus, nimenselvennys ja virkanimike
Puhelinnumero	Sähköpostiosoite

TIEDOKSI SUOSITUKSEN LAATIJALLE

Kommunikaatio-opetuksella tarkoitetaan viittomakielen tai puhetta tukevien ja korvaavien kommunikointikeinojen opetusta tai kommunikoinnin apuvälineiden käytön ohjausta asiakkaalle ja/tai lähipiirille. Kommunikaatio-opetuksen tavoitteena on, että vammaisella henkilöllä ja hänen lähipiirillään on yhteinen kieli ja kommunikointikeino.

Suosituksen kommunikaatio-opetuksesta voi laatia

- puhevammaisen asiakkaan hoidosta ja kuntoutuksesta vastaava taho (esim. puheterapeutti, foniatri, lääkäri), joka arvioi vammaisen henkilön lähipiirin tarpeen saada kommunikaatio-opetusta sekä opetuksen muodon ja määrän.
- kuulovammaisen henkilön kohdalla myös muu ammattilainen, joka tuntee henkilön kommunikointitarpeet ja pystyy arvioimaan sopivimman kommunikaatio-opetuksen muodon (esim. kuntoutussihteeri, kuntoutusohjaaja).

Asiakas hakee kommunikaatio-opetusta vammaispalveluista erillisellä hakemuksella.

Kommunikaatio-opetuksen palveluntuottaja konsultoi asiakkaan puheterapeuttia, asiakkaan kuntoutuksesta vastaavaa tahoa terveydenhuollon apuvälineyksikköä tai muuta yhteistyötahoa, mikäli se ei ole ilmeisen tarpeetonta. Konsultointi tapahtuu opetusalan ulkopuolella. Konsultoinnin tavoitteena on tukea opetuksen tavoitteiden asettamista. Konsultoinnin mahdollistamiseksi kirjaa yhteystiedot suositukseen.

Palveluun sisältyy aina tarvittava yksilöllinen opetusmateriaali.

Liite 4


PALAUTE
kommunikaatio-opetuksesta

1 (2)

Olet osallistunut vammaispalveluiden myöntämään kommunikaatio-opetukseen. Kuulemme mielellämme kokemuksiasi opetuksesta. Ole hyvä ja täytä tämä palautelomake, jotta voimme kehittää perheille myönnettävää opetuspalvelua.

PALVELUNTUOTTAJA TÄYTTÄÄ TÄMÄN OSION	
Opetuspäätöksen saaneen henkilön nimi	
Palveluntuottajan nimi	
Kommunikaatio-opettajan nimi	
Kommunikaatio-opetukselle asetetut tavoitteet	
1)	
2)	
3)	

PALAUTTEEN ANTAJA TÄYTTÄÄ TÄSTÄ ETEENPÄIN	
Saitko riittävästi tietoa kommunikaatio-opetuksesta?	Asteikko 1 = en saanut tietoa, 5 = sain riittävästi tietoa
	1 2 3 4 5
Opetusta suositelleelta taholta (esim. lääkäri, puheterapeutti).	<input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/>
Opetuspäätöksen tehneeltä sosiaalityöntekijältä.	<input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/>
Kommunikaatio-opettajalta.	<input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/>
Olisitko tarvinnut enemmän tietoa? Mistä asiasta?	

Miten koit kommunikaatio-opetuksen prosessin sujuneen?	Asteikko 1 = täysin eri mieltä, 5 = täysin samaa mieltä
	1 2 3 4 5
Sain suosituksen opetukseen helposti.	<input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/>
Palvelupäätöksen haku vammaispalveluista oli yksinkertaista.	<input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/>
Sain palvelupäätöksen riittävän nopeasti.	<input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/>
Opetus käynnistyi sujuvasti.	<input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/>
Opetus toteutui toivomallamme tavalla.	<input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/>
Halutessasi voit kommentoida tässä opetusprosessin sujumista.	

Miten koit kommunikaatio-opetuksen toteutuneen?	Asteikko 1 = täysin eri mieltä, 5 = täysin samaa mieltä				
	1	2	3	4	5
Opettaja huomioi hyvin tarpeemme ja toiveemme.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Opettaja huomioi perheemme tilanteen käytännön järjestelyissä.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Osallistuimme opetuksen suunnitteluun.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Asetimme yhdessä opettajan kanssa opetusme tavoitteet.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Opetukseen oli mukava osallistua.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Opetus oli monipuolista ja riittävän toiminnallista.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Opettaja huomioi kaikki osallistujat.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Opettaja oli ystävällinen ja kohtelias.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Opettaja oli asiantunteva ja taitava.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

Miten arvioit hyötyneesi kommunikaatio-opetuksesta?	Asteikko 1 = täysin eri mieltä, 5 = täysin samaa mieltä				
	1	2	3	4	5
Olen oppinut kommunikoimaan paremmin läheiseni kanssa hänen kommunikointikeinollaan.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Olen saanut neuvoja vuorovaikutuksemme tueksi.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Olen saanut perheellemme yhteisen kommunikointimenetelmän.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

Mitä muuta haluaisit kertoa?

PALAUTTEEN LÄHETTÄMINEN

Lähetä palaute osoitteeseen:

Vammaispalvelut, Espoon kaupunki, PL 2513, 02070 Espoon kaupunki.

Palautteen lukee opetuksen myöntänyt sosiaalityöntekijä. Palaute toimitetaan tiedoksi kuntoutuksesta vastaavalle taholle / puheterapeutille.

Annan luvan toimittaa palautteeni myös kommunikaatio-opettajalle.

Liite 5


LOPPURAPORTTI
kommunikaatio-opetuksesta

Palveluntuottaja toimittaa tämän loppuraportin opetuksen saajalle, vammaispalveluihin sekä opetusta suositelleelle taholle.

PERUSTIEDOT OPETUKSESTA

Opetuspäätöksen saaneen henkilön nimi
Opetusta suositellut taho
Palveluntuottajan nimi
Kommunikaatio-opettajan nimi
Opetukseen osallistuneet henkilöt (esim. äiti, avustaja, isovanhemmat)
Opetukseen myönnetty tuntimäärä _____, josta toteutui _____ tuntia.
Jos opetus ei toteutunut kokonaan, kerro miksi
Opetus toteutui ajalla _____ .20 _____ - _____ .20 _____.
Kyseessä oli <input type="checkbox"/> perheen ensimmäinen opetusjakso <input type="checkbox"/> perhe on aiemmin saanut kommunikaatio-opetusta
Opetus toteutui <input type="checkbox"/> perheopetuksena <input type="checkbox"/> ryhmäopetuksena <input type="checkbox"/> etäopetuksena

OPETUKSEN TAVOITTEET

Mitä tavoitteita opetukselle asetettiin?

1)

2)

3)

Miten tavoitteet saavutettiin?

Vertaa perheen/opiskelijan kommunikaatiotaitoja opetuksen alussa ja sen päättyessä. Millaisia muutoksia kommunikaatiossa on tapahtu

OPETUKSEN SISÄLTÖ

2 (2)

Millaisia aihepiirejä opetus on sisältänyt?

Millaisia opetusmenetelmiä/harjoituksia opetuksessa on käytetty?

Mitä opetusmateriaalia perhe on saanut?

YHTEISTYÖ

Opetuksen suositelijataho, jonka kanssa tehty yhteistyötä

Millaista yhteistyö oli muun kuntoutusverkoston kanssa?

Muita huomioita

PÄIVÄMÄÄRÄ JA ALLEKIRJOITUS

Päivämäärä

Palveluntuottajan/opettajan allekirjoitus ja nimenselvennys

Liite 6

LAATUASTEIKKOTUTKIMUS

Olivia kommunikaatio-opetus & tulkkauspalvelut, Y-tunnus 1361092-4, tekijä Päivi Ahola, koulutusohjelma: Kulttuurituottaja AMK (240 op)

Kirjallinen tutkimuskysely on tarkoitettu yrityksen kommunikaatio-opettajille.

Kyselyn aihe: Kehittämistyö kommunikaatio-opettajille käyttöön.

Opinnäytetyön tilaajana on opiskelijan oma yritys. Silloin opiskelijan, yrityksen ja Humanistisen ammattikorkeakoulun ei tarvitse tehdä opinnäytetyöhön liittyvää sopimusta.

Kysely on tärkeä, koska palautteen tuloksen avulla yritys voi kehittää lisää kommunikaatio-opetukseen soveltuvaa menetelmää käyttöön.

Opinnäytetyön idean kehittäminen on lähtenyt tuottajan (opiskelijan) asiakkaiden tarpeiden ja toiveiden kuulemisista. Taiteen soveltava käytön sekä kehitetyn verkkopalvelun kokeilusta olen saanut jo omien asiakkaiden toimintaympäristöstä positiivista palautetta.

Alkusyksyn aikana 2016 kokeilu laajentui kommunikaatio-opettajille käyttöön. Tutkimuksessa halutaan selvittää Google Driven verkkopalvelun laajempaa käytön mahdollisuutta, sekä taiteen soveltavan käytön mahdollisuutta kommunikaatio-opetuksissa.

Koska teen kehittämistyöhön liittyvää yhteistyötä asiakkaiden lähiyhteisön ja kommunikaatio-opettajien kanssa, niin silloin ei kirjallista tutkimuslupaa tarvitse, koska tutkimuksen kohteena ei ole lapset vaan verkkopalvelu ja kehitetty materiaali.

Kiitokset vastauksesta!

Laita punaisella värillä rasti numeron viereen, joka kuvaa parhaiten mielipidettäsi kohteen laadusta.

Käytä taulukon ylimmällä rivillä olevaa arvosteluasteikkoa.

Kyselykohteen kuvaus tai tunniste	Asteikko				
	Heikko	Hyvä			Erinomainen
1. Onko Google Drivin verkkopalvelu sinulle tuttu palvelu?	1	2	3	4	5
1. Onko sinulla ollut sinulla aiempaa kokemusta Google Driven käytöstä?	1	2	3	4	5
2. Onko sinulla ollut koulutusta verkkopalvelun käyttöön?	1	2	3	4	5
3. Onko Google Drivessa sijaitseva materiaali tukenut työtäsi?	1	2	3	4	5
4. Onko Google Drivessa sijaitseva taiteen soveltava käytön materiaali antanut iloa toimintaympäristöösi?	1	2	3	4	5
5. Kuinka hyvin verkkomateriaali on tukenut tukiviittomaopetustyössä?	1	2	3	4	5
6. Kuinka hyvin verkkomateriaali on tukenut kuvakommunikaatio-ohjaus työssäsi?	1	2	3	4	5
7. Kuinka tärkeänä pidät taiteen soveltavan käyttöä työssäsi?	1	2	3	4	5

LAATUASTEIKKOTUTKIMUS

8.	Oliko puhevammaisten henkilöiden perheenjäsenet tyytyväisiä saamiinsa materiaaleihin?	1	2	3	4	5
9.	Oliko puhevammaisten henkilöiden lähiyhteisö, päiväkodit tai kuntoutuksesta vastaavat tahot tyytyväisiä saamiinsa materiaaleihin?	1	2	3	4	5
10.	Olitko huolissasi verkkopalveluun liittyvistä tietosuojasta asioista? jos vastasin kyllä niin mitä:	1	2	3	4	5